

Kétharmadváltás

Mészáros József
KRE GESZK

Solymosi Norbert
ÁTE BK

Syi
BME GTK SZKT

1990 és 2026 között tíz parlamenti választást tartottak Magyarországon. A tízből hat esetben minősített kormánytöbbséget termelt ki a magyar választási rendszer. Az MSZP-SZDSZ koalícióé volt az első kétharmados kormány 1994–1998 között, aztán 2010-től a Fidesz-KDNP négy egymást követő alkalommal kétharmaddal nyert, majd 2026-ban kétharmaddal veszített. Mintha a történelem két évtizeddel később kifordítva teljesítette volna be Orbán Viktor 2007-es híres mondását: egy választást egyszer kell csak elveszteni, de akkor nagyon.¹

Tanulmányunkban arra keressük a választ, hogy milyen változások voltak a pártpreferenciák területi eloszlásában az idők során (elsősorban a Fidesz esetében), illetve miként lehet értelmezni a 2026-os politikai fordulatot. Bár olykor hivatkozunk a 2010 előtti választások adataira, az elemzés során a Nemzeti Együttműködés Rendszere (NER) 2010 és 2026 közötti korszakára koncentrálunk. Ennek során elsősorban a választói pártpreferenciák időbeli és területi stabilitására, illetve változásaira fókuszálunk.²

A pártpreferenciák elemzése során csak a pártlistás adatokat vesszük figyelembe, a pártjelöltekre adott szavazatokkal nem foglalkozunk. Ennek indoka egyszerű. Ha megvizsgáljuk a pártok által támogatott egyéni jelöltekre, illetve a pártok listáira adott szavazatok kapcsolatát, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy az összes választás során nagyon erős volt a korreláció a két területi eloszlás között – a meghatározó pártok esetében. Szemléltetésképpen bemutatjuk (1. táblázat), hogy 2026-ban a Pearson-korreláció értékei hogyan alakultak a két változó között.³

pártlista	szavazókör	település	választókerület
Tisza Párt	0.982	0.980	0.970
Fidesz-KDNP	0.984	0.974	0.987
Mi Hazánk	0.843	0.841	0.864
DK	0.645	0.605	0.741
MKKP	0.696	0.749	0.944

1. táblázat. korreláció a pártok listás és egyéni szavazatai között, 2026

A politikai elemzők az elmúlt évtizedekben kiemelt figyelmet szenteltek annak a jelenségnek, ahogy a politikai színtereken a globalizáció terjedésével párhuzamosan megjelentek, megerősödtek a populista politikai erők [7],[8],[9]. A kutatók szerint a populizmus megjelenése a globalizáció (modernizáció) okozta társadalmi változásokra adott válaszként értelmezhető. Nemzetek, régiók, társadalmi csoportok, amelyek nem vagy csak kevésbé tudnak megfelelni a globalizáció teremtette kihívásoknak, az ebből fakadó frusztráltság miatt hajlamosabbá válnak követni a populista politikai irányzatokat. Jelen tanulmányban csak annyiban csatlakozunk ehhez a diskurzushoz, hogy fontosnak tartjuk a modernizáció

¹Orbán Viktor a 2007-es tusványosi beszédében mondta azt, hogy: „Egy választást egyszer kell csak megnyerni, de akkor nagyon.” [2]

²Korábbi cikkeinkben foglalkoztunk már e kérdéskörrel [4],[3], de az idő haladtával érdemes újra és újra feltenni a régi kérdéseket. Számításainkhoz különböző adatforrásokat használtunk: 1990-2026 között az OGY- és EP-választások, a KSH TSTAR és a TEIR, illetve – 2020-2024 között a KRTK adatait.

³A jelentősebb pártok esetében az összes választás során hasonlóan erős kapcsolatot figyelhetünk meg, lásd <https://adatott.hu/voks/> applikáció elemzések/Egyéni és listás szavazatarányok közti Pearson-r menüpontjában.

való viszonyt, amit települési szinten gazdasági, képzettségi és más urbanizációs mutatók révén tartunk mérhetőnek, és egy ilyen megközelítésből mutatjuk be – választási adatok és más társadalomstatistikai változók együttes elemzésére támaszkodva⁴ –, hogy a Fidesz szavazóbázisa hogyan alakult át 2002-2026 között a modernizáció okozta társadalmi kihívások (valamint az ezzel párhuzamosan őket ért politikai hatások) közepette.

Tanulmányunk fő tézise az, hogy a NER szavazóbázisa a gazdaságilag fejlettebb és magasabban képzett régiókból fokozatosan a leszakadó térségek felé tolódott el, miközben a kormánypárt a centrális erőter adta lehetőségeket kihasználva 2022-ig képes volt stabilizálni a helyzetét, de a rendszer 2022-től a destabilizálódás útjára lépett, hogy a 2026-os választáson vereséget szenvedjen.

Az empirikus elemzésünk kibontása előtt szükségesnek tartjuk, hogy utaljunk arra a változásra, amely az általunk vizsgált társadalmi folyamattal párhuzamosan zajlott a politikai mezőben. Ahhoz ugyanis, hogy megértsük, miért voltak olyan drámainak tűnő változások a 2022–2026 közötti időszakban, és miért hozta el a 2026-os választás a kormánypárt látványos bukását, választ kell tudnunk arra a kérdésre, hogy miért nem történtek, miért nem történhetek érdemi változások az Orbán-kormány első három ciklusában a választások során.

1. A NER és a centrális erőter

A Fidesz-KDNP 2010-es győzelme után 16 éven át működött a Nemzeti Együttműködés Rendszere. Létrejöttét és fennmaradását, intézményi-strukturális alapját az a centrális erőter biztosította, amelyben az ellenzék két középerős, de koalícióképtelen, a kormánypárt jobb- és baloldalán álló politikai tömbre tagozódott. A NER kialakulását, működését és megszűnését nem érthetjük meg anélkül, hogy ne vizsgálánánk folyamatosan a NER és a centrális erőter viszonyát, a centrális erőter önmagában vett történetét: kialakulását 2009 környékén, a politikailag tudatos és sikeres fenntartását 2012-2022 között, majd eltűnését a 2022-es választások után [3]. E történet részletes bemutatására, elemzésére itt nincs hely, így csak annyit jelzünk, hogy amikor Orbán Viktor 2009-ben megállapította, hogy létrejött a centrális erőter, akkor az – az egyébként igaz – kijelentés a választói preferenciák és a választási alternatívák (az éppen adott pártok) közötti viszonyrendszer minőségére vonatkozott.⁵ 2010-től a Fidesz képes volt arra, hogy az első három kormányzási ciklusában politikai eszközökkel fenntartsa a centrális erőteret, ami – önmegerősítő jelleggel – garantálta a párt egymás követő választási sikereit. Ám a politikai mechanizmus politikusi változtatásának vannak korlátai, és 2022-ben valami nagyon megváltozott. A Fidesz utolsó kormányzási ciklusában már nem úgy működtek a dolgok, ahogy korábban, és nagyon rövid idő alatt minden „összeomlott”, ami addig megváltoztathatatatlannak tűnt.

A centrális erőter a 2006-os őszi beszéd kiszivárogtatása után beindult politikai folyamatok eredményeként alakul ki. Ennek során az MSZP elveszített egy közel egymillió szavazótábort. A „távozó” szavazók kisebbik része beállt a Fidesz mögé, a tábor nagyobbik része a Jobbikot kezdte támogatni.⁶ A centrális erőter kialakulása történelmileg nem tervezett politikai döntések eredménye volt, fennmaradása viszont több cikluson keresztül a kormánypárt tudatos politikai beavatkozásainak volt köszönhető. A 2014-es és 2018-as választásokon sokkal inkább a mechanizmus strukturális kényszerítő ereje, mint a kormánypárt brutális erőforrásfölénye vagy a minősített többségű választói támogatás eredményezte az újabb és újabb kétharmados győzelmeket. Az ellenzéki pártok nem annyira a kormánypárttal, mint sokkal inkább egymással versenyeztek az adott feltételek között. 2010-ben és 2014-ben a kormánypárt

⁴A választási adatok szavazóköri bontásban férhetők hozzá, azonban a tízezer szavazókör határai választásonként változ(hat)nak, ami nem teszi lehetővé az idősoros elemzést (egyelőre). Jelenleg mind a választási adatok idősoros vizsgálata, mind a társadalomstatistikai adatokra támaszkodó keresztváltós elemzés csak úgy lehetséges, hogy az adatokat a települések szintjére aggregáljuk. A települési elemzési szinten már csak háromezer elemzési területi egység (település) létezik, ami pontatlanabbá teszi minden ilyen vizsgálatot. A pontatlanság másik forrása a demográfiai cserélődés jelensége. A vizsgált időszakban egy teljes generációváltás zajlott le, a „kezdetek” öregebb korosztályai már eltűntek, illetve újabb és újabb korosztályok jelentek meg. Az elemzéseink eredményei elérhetők az <https://adatott.hu/voks/weboldalon> az elemzések/Társadalomstatistika + választás menüpont alatt.

⁵Ezt a viszonyrendszert elemzi a társadalmi választások (mechanizmusdesign) elmélete. Ezen elmélet fontossága alulbecsült az elemzői diskurzusokban, pedig olykor erős magyarázóértékkel bírnak az elmélet talaján megfogalmazható állítások.

⁶A folyamat elemzése azt mutatja, hogy a jelentősebb változások az észak-magyarországi/borsodi, illetve baranya megyei régióban zajlottak [3].

két oldalán álló jobb- és baloldali tömörülés képtelen volt koalícióra lépni egymással. A politika bináris kódja ekkor sokkal inkább az ellenzéki pártok közötti, nem pedig a kormány és ellenzék közötti versenyre volt igaz. Ebben a helyzetben a Jobbik néppártosodás felé tett lépései a 2018-as választások előtt nem lehettek sikeresek, mert a két ellenzéki politikai tömb, illetve a két ellenzéki szavazói tömeg még túl messze állt egymástól, ám abból a szempontból mégis fontos strukturális váltásnak tekinthető, hogy előkészítette a 2022-es ellenzéki koalíció kialakulását. A középre húzódó Jobbik és a kormánytól balra álló politikai blokk (a „Balik”) közötti távolság ugyanis addigra lecsökkent annyira, hogy az ellenzéki szavazók egyre nagyobb hányadában a kormánypárttal szembeni ellenszenv erősebbé vált, mint a másik ellenzéki pólussal szemben érzett elutasítás. Ez eredményezte a 2022-es választásra összeálló, népfront-jellegű szövetkezést. A koalíció csúnya vereséget szenvedett ugyan 2022-ben, de ez a váltás átrendezte a politikai (párt)struktúrát, hiszen eltüntette a Jobbikot, a jobboldali középpártot a politikai palettáról, amely párt a centrális erőter legfontosabb komponense volt mindeddig. Innentől kezdve vált elméletileg lehetségessé, hogy újra kétpártrendszerű logikán alapuló választás legyen a választóknak „felkínálva”.

A 2022-es ellenzéki vereség nem tervezett következménye tehát az lett, hogy ez a koalíció bukásával „magával rántotta” a centrális erőteret is. 2022–2026 között még létezett a NER, de eltűnt alóla/mögüle a centrális erőter [3]. Ez a váltás szükségszerű feltétele volt a későbbi eseményeknek, a Tisza párt sikerének is. A tanulmányunkban elemzett társadalmi változások hosszabb időtávon belül, folyamatosan zajlottak, de a politikai szerkezetben ugrásszerű változás történt 2022-ben. A 2026-os választási fordulat tehát egyfelől egy hosszabb társadalmi folyamat betetőzése volt, amelynek nyomait már jóval 2026 előtt is felfedezhetjük, de másfelől kellett hozzá a 2022-es váltás a politikai mechanizmusban (ami ebben az értelemben egy diszkrét esemény volt).

2. A NER előtti Fidesz

A Fidesz az első két választáson liberális pártként indult, 10 %-os eredményt ért el, és a szavazatarányokban ekkor még nem volt jelentős különbség a településméretek szerint. Amikor viszont megnyerte az 1998-as választást (a Kiszgazdapárttal összefogva), egy új jelenséget lehetett megfigyelni. A Fidesz saját szavazatarányai alapján továbbra is ugyanúgy szerepelt az összes településméretben, ám ha összevontuk a Fidesz és az FKGP szavazatait, akkor felismerhetővé vált az a mintázat, ami utána végig meghatározó vonása maradt a 2000 utáni választások eredményeinek. A jól ismert tézis szerint: minél kisebb lélekszámú egy település, annál nagyobb a Fidesz támogatottsága [3]. Akárhogyan állítjuk elő a méret szerinti településosztályokat, ez az összefüggés nagyon tartósan bizonyult (1. ábra). 1998-ban tehát már ott volt a szavazók pártpreferenciáiban ez a településméret szerinti mintázat, csak ekkor még két párt (a Fidesz és az FKGP) „osztozott” ezen. Aztán a kormányon eltöltött négy közös év egyik fontos következménye az lett, hogy a következő (2002-es) választáson a Fidesz maga mögé tudta állítani a kiszgazda szavazókat.

A grafikon szavazatarányokat mutat, ami olykor félrevezető lehet, ezért lábjegyzetben bemutatjuk a nyers adatokat is.⁷

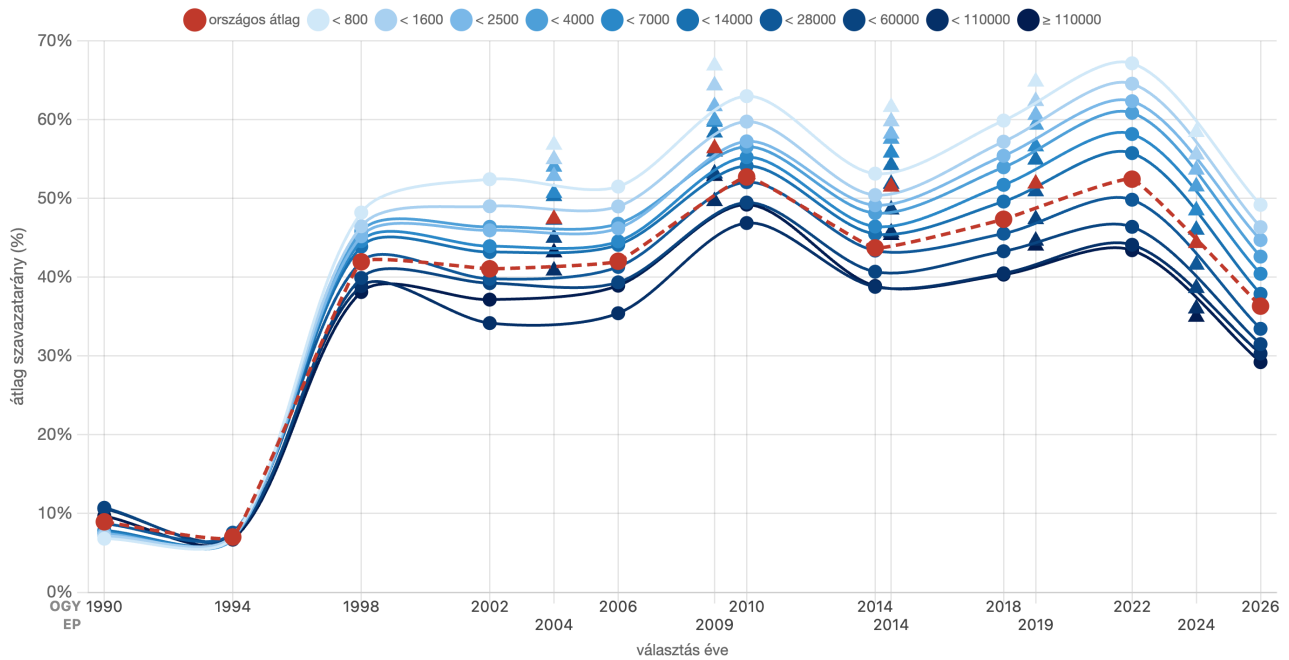
A Fidesz szavazatarányainak településméret szerinti mintázata bármennyire létezik, bármennyire tartós, bármennyire fontos, elfed pár lényeges dolgot.⁸ Az 1998 és 2026 közötti majd’ három évtizedben

A Fidesz választási szavazatai, szavazatarányai, 1990–2026

	1990	1994	1998	2002	2004	2006	2009
	OGY	OGY	OGY	OGY	EP	OGY	EP
szavazatarány	8.95	7.02	29.48	41.07	47.40	42.00	56.37
szavazat	439649	378678	1340826	2306763	1457750	2272979	1632309
részvételi arány	65.09	68.92	56.30	70.50	38.48	67.83	36.31

	2010	2014	2014	2018	2019	2022	2024	2026
	OGY	OGY	EP	OGY	EP	OGY	EP	OGY
szavazatarány	52.70	44.90	51.48	49.27	52.56	54.13	44.82	38.61
szavazat	2706292	2264780	1193991	2824551	1824220	3060706	2048211	2458337
részvételi arány	64.38	61.84	28.97	69.73	43.48	69.59	59.46	78.99

⁸ Azt is érdemes megjegyezni, hogy bár ez a kapcsolat trendszerűen létezik, de nem annyira erős, mint amit az erről szóló közbeszéd sugall: a korreláció csak 0.12 és 0.27 között mozog a kétezres évek összes választásán. Más szempontokat

1. ábra. Fidesz-szavazatarány településklaszterek szerint, 1990-2026 (1998-ban FKGP-vel együtt)

ugyanis kétszer ellenzékben volt a Fidesz, 2026-ban pedig történelmi vereséget szenvedett, miközben a szavazóbázisa mindvégig 30-50% között mozgott. Meg kell tehát vizsgálnunk, hogy milyen változásokat (és állandóságokat) érhetünk tetten a Fidesz társadalmi támogatottságában 1998-2026 között.

3. A NER súlypont-áthelyeződése

Elemzésünket kezdjük annak az elmozdulásnak a bemutatásával, ami szimbolikusan is nagyon erős váltást jelentett, és ami a tanulmányunk keretezését is adja egyben. Első lépésben nézzük meg azt a térképet (2. ábra), amelyik azt mutatja, hogy milyen változásokat vehetünk észre a Fidesz szavazatarányainak területi eloszlásban a 2026-os és 2014-es parlamenti választások között.

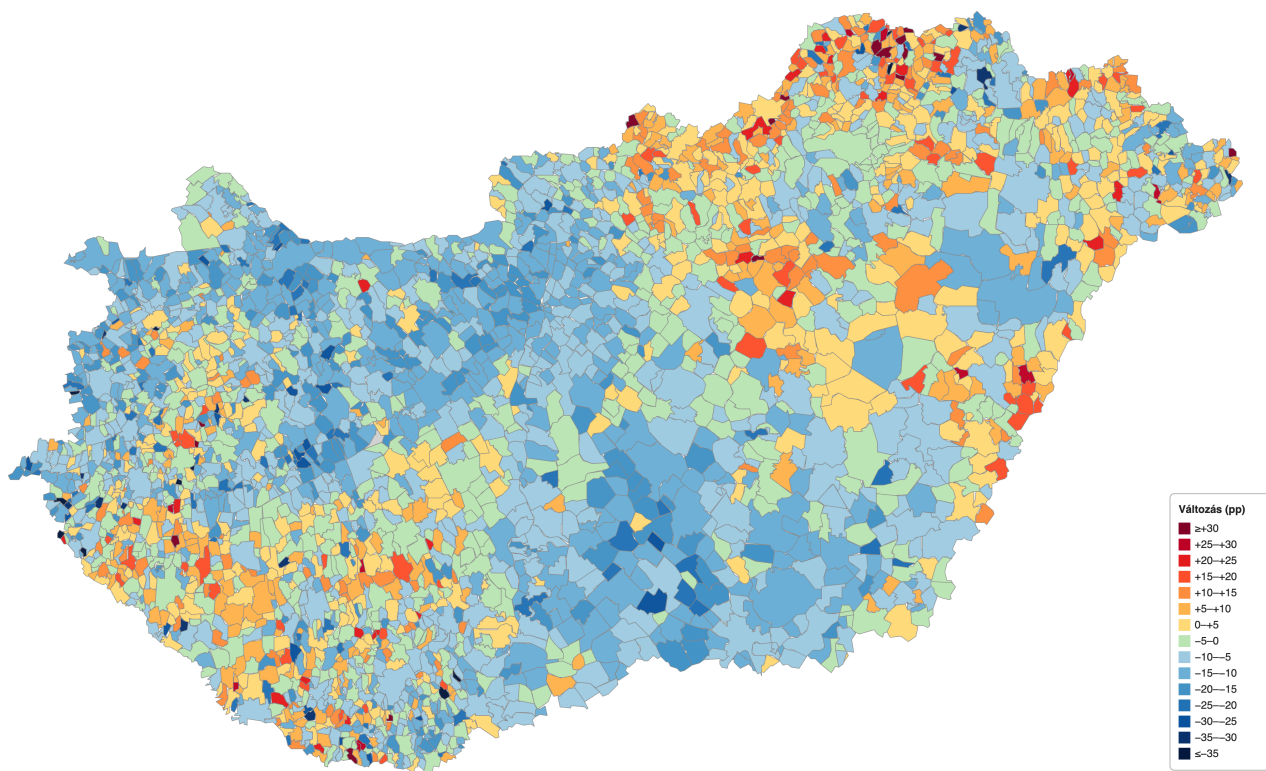
Ez a térkép azért érdekes, mert a két választás során durván ugyanannyi szavazatot szerzett a Fidesz, és a térkép azt mutatja, hogy hol veszített, illetve hol nyert szavazatokat a párt 2026-ban 2014-hez képest. Nos, a nyugat-magyarországi, illetve a dél-dunántúli kép vegyes, mert vannak összefüggő területek, ahol szavazatot veszít, de vannak olyanok is, ahol nyer a párt. Egyértelmű csökkenés látható viszont a Szeged-Pécs-Budapest-Balaton-Győr „pontokat” összekötő területen, míg az észak-magyarországi régió, illetve keleti határvidék nagyobb részén növekedést láthatunk.

Felvethető a kérdés, mit tudunk mondani a Fidesz-támogatás területi megoszlásáról és időbeli változásáról. Kétféle módszert is alkalmazhatunk a kérdés megválaszolásához: vizsgálhatjuk a lokális Moran I statisztikák területi megoszlását (LISA-eljárás), illetve kiszámoltathatjuk a Kulldorff-módszer által azonosítható klasztereket.⁹ Kezdjük az utóbbi eljárás eredményeivel.

is bevonva az elemzésbe, vélhetőleg árnyaltabb állításokhoz juthatnánk. Az agglomerációs települések összessége és a Fidesz-támogatás közötti korrelációra például – a településmérettől függetlenül – meglepően „magas” érték ($r = -0.315$) számolható ki.

⁹A választási eredmények földrajzi mintázatának statisztikai értékelése céljából halmozódáselemzéseket végeztünk. Az ún. LISA (Local Indicators of Spatial Association) eljárással a szomszédos települések választási eredményeinek autokorrelációja alapján hoztunk létre olyan klasztereket, amelyekben a szomszédok magas-magas, alacsony-alacsony, magas-alacsony vagy alacsony-magas választási eredményt mutattak [1].

A LISA-val párhuzamosan ún. Kulldorff-féle klaszterelemzést is végeztünk [6]. Ennek során a vizsgált területre egy rácsot illesztünk, és a rácpontok mindegyikéből mint középpontból köröket (vagy ellipsziseket) képzünk. Ennek sugarát folyamatosan növeljük, aminek felső korlátját általában úgy állapítják meg, hogy az azzal kialakított kör területe ne legyen nagyobb, mint az egész vizsgálati terület nagyságának a fele. Más megközelítésben nem a terület nagyságának a fele, hanem a vizsgálati terület populációjának a fele a kör méretének felső határa. Minden létrehozott körhöz össze-számoljuk, hogy a körön belül és kívül hány szavazatot kapott a vizsgált párt, illetve kiszámoljuk a körön belüli és

2. ábra. Fidesz-szavazatarány változása százalékpontban (pp) kifejezve, 2026-ban 2014-hez képest.

A Kulldorff-módszer alapján olyan klasztereket kereshetünk meg, amelyeken belül a párt támogatottsága magasabb az országos átlaghoz képest. Ha az elsődleges és másodlagos (tehát a „legerősebb”) klaszterekre fókuszálunk, akkor érdekes váltást vehetünk észre (3. ábra). Az 1998-as választástól kezdve térképen látható nyugat-magyarországi klaszter volt az a régió, ahol a Fidesz relatív támogatottsága a legmagasabb volt egészen a 2019-es EP-választásig (miközben a Fidesz másodlagos körzete a Duna-Tisza köze alsó régiója volt). A 2022-es OGY-választásra azonban átrendeződött ez a képlet, és ekkortól már az ország legkeletibb régiója támogatta leginkább a pártot, míg a nyugati országrész csak a párt második legerősebb körzete lett (4. ábra).

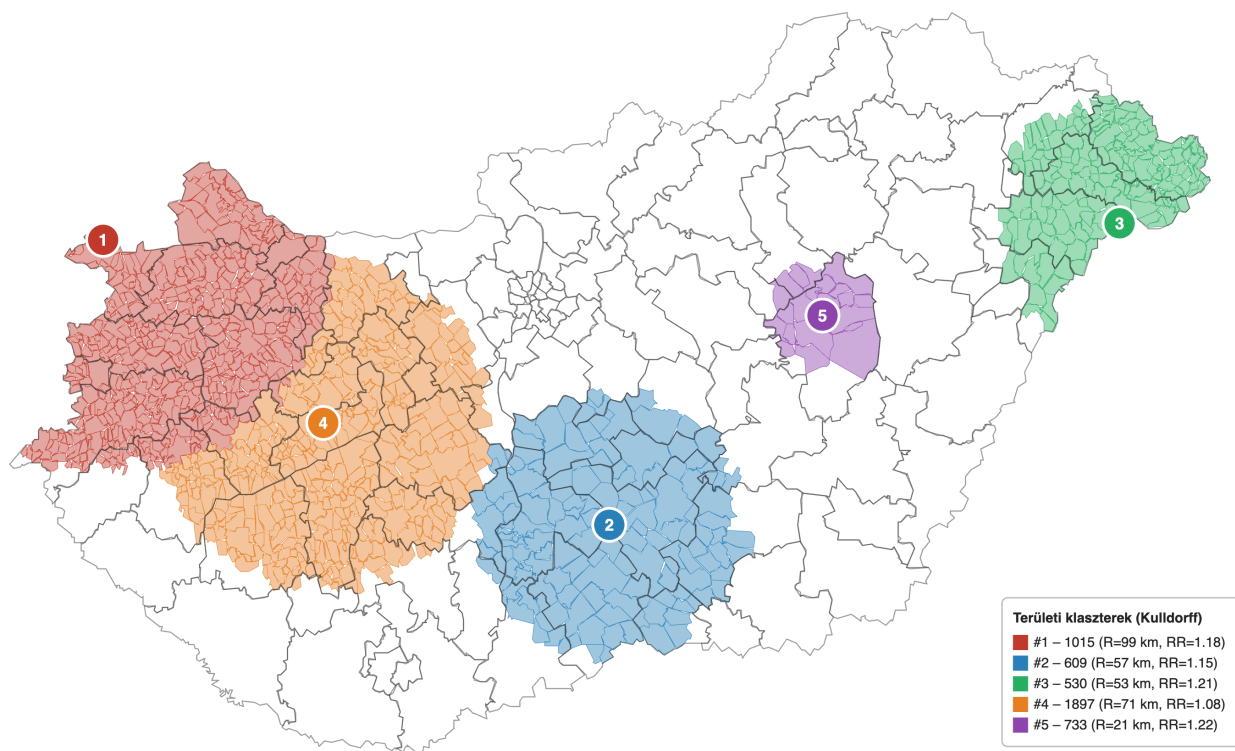
Ha megnézzük a LISA-térképeket, amelyek azokat a településeket jelölik meg, ahol a párt támogatottsága a településen és a település szomszédjai esetében is magas (high-high -> hh), akkor ezek árnyalhatják/pontosíthatják a jelzett tendenciákat, de nem mondanak ellent nekik.¹⁰ Az 1998-as választáson a nyugat-magyarországi régióban volt messze a legtöbb magas értékű településcsoport (5. ábra), és itt még 2026-ban is voltak – bár már jóval ritkábban – a Fideszt támogató településcsoportok (7. ábra). 2014-ben már megjelentek a Fideszes „gócpontok” a Duna-Tisza közén, valamint a keleti határvidéken (6. ábra), míg 2026-ban már az látszik (a Kulldorff-ábrákhoz képest szűkebb, ha tetszik, pontosabb fókusszal), hogy a lemaradó térségek Nógrád, Észak-Borsod, Baranya, Somogy és a keleti határvidék váltak a leginkább Fidesz-pártivá (7. ábra).

A LISA-térképeket egy másik szempontból is értékelhetjük: hol voltak azok a településblokkok, ahol az országos átlaghoz képest gyengébben szerepelt a Fidesz (low-low -> ll). Azt már tudjuk a népességszám szerinti településklaszterek ábrájából, hogy a (nagy)városokban a párt fokozatosan

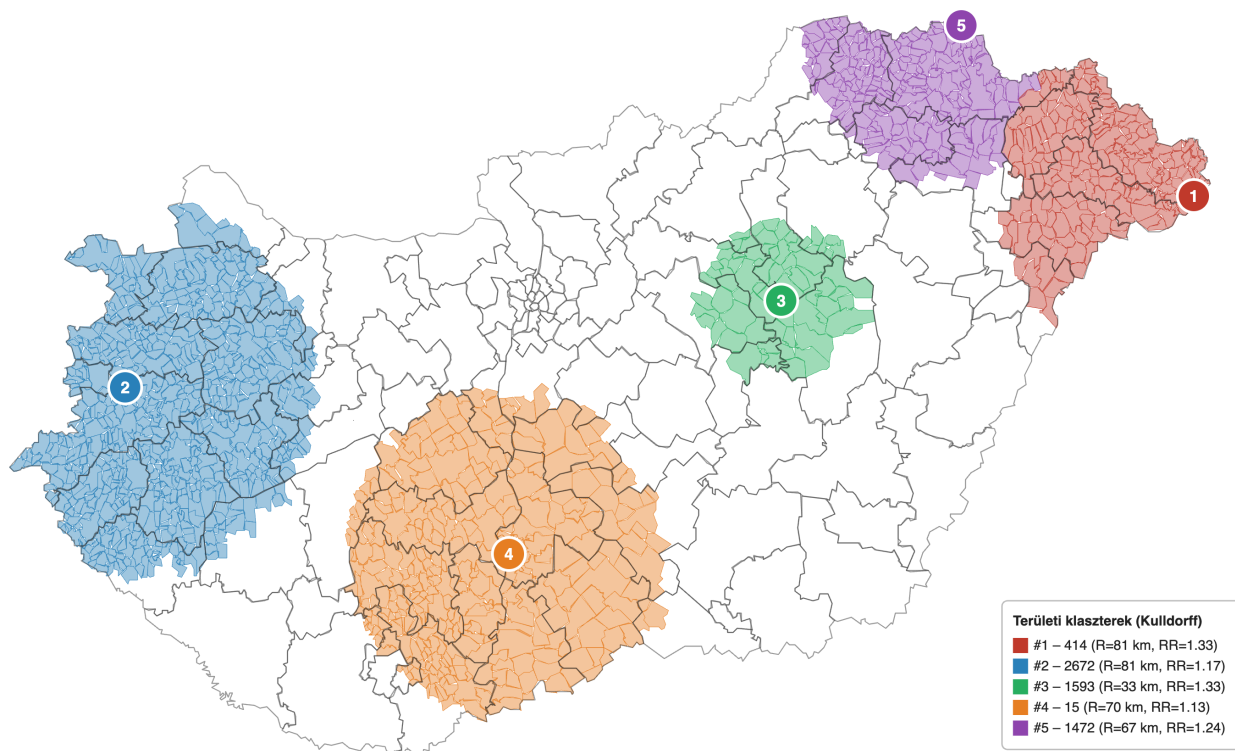
kívüli szavazatok várható számát. A megfigyelt szavazatokat összevetjük elméleti eloszlások alapján várható szavazatokkal, és azt a kört, amiben a szavazatok száma a körön kívüli szavazatszámokhoz viszonyítva a legkisebb valószínűségű, azonosítjuk, mint elsődleges klasztert. Emellett további klasztereket is azonosíthatunk, amelyek szintén statisztikailag szignifikáns halmozódást mutatnak.

A két algoritmus alapján elvégezhető számítások összes eredménye megtekinthető: <https://adatott.hu/voks/> weboldal elemzések/Területi klaszterek (Kulldorff), illetve elemzések/Területi klaszterek (LISA) menüpontokban.

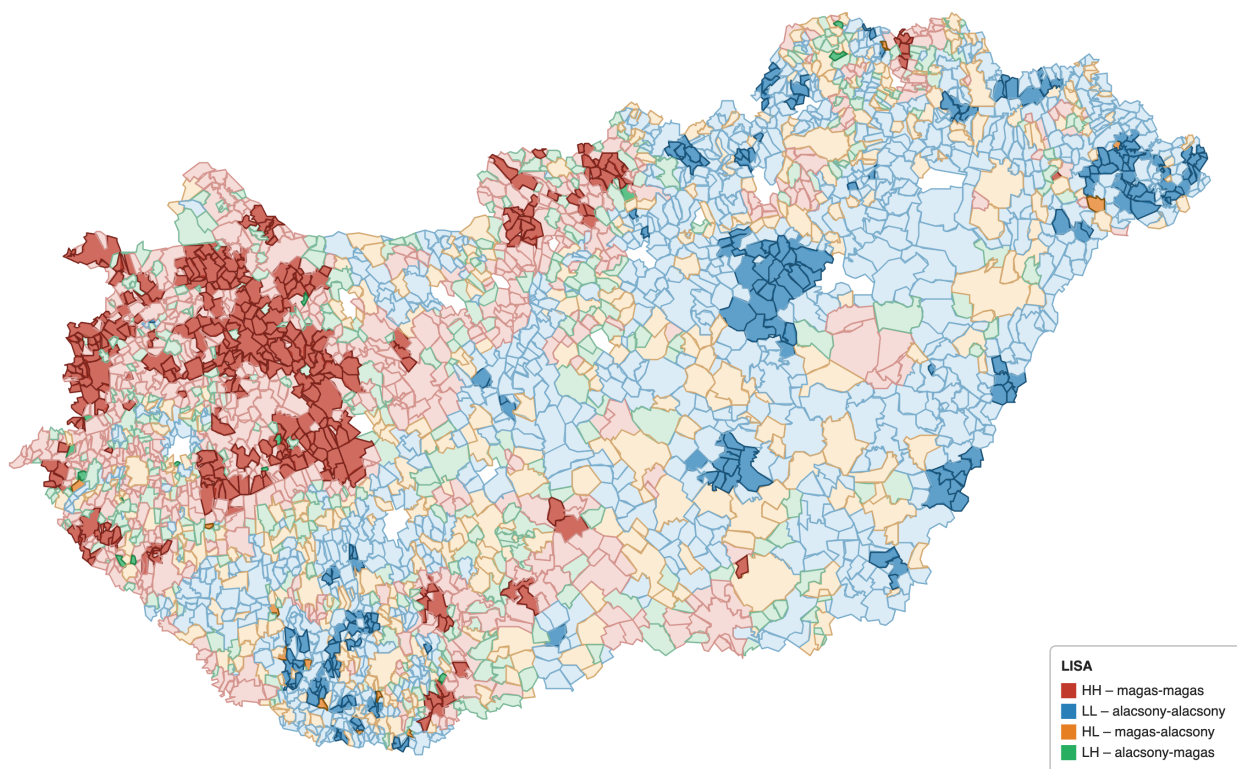
¹⁰A LISA-térképeken a négyféle klasztert jelző színeknek két-két változata van. A gyengébb árnyalattal színezett területeken nem szignifikánsak a kiszámolt értékek, az erősebb színárnyalatokkal jelölt körzetek besorolása viszont szignifikáns. Ezekre érdemes figyelni.

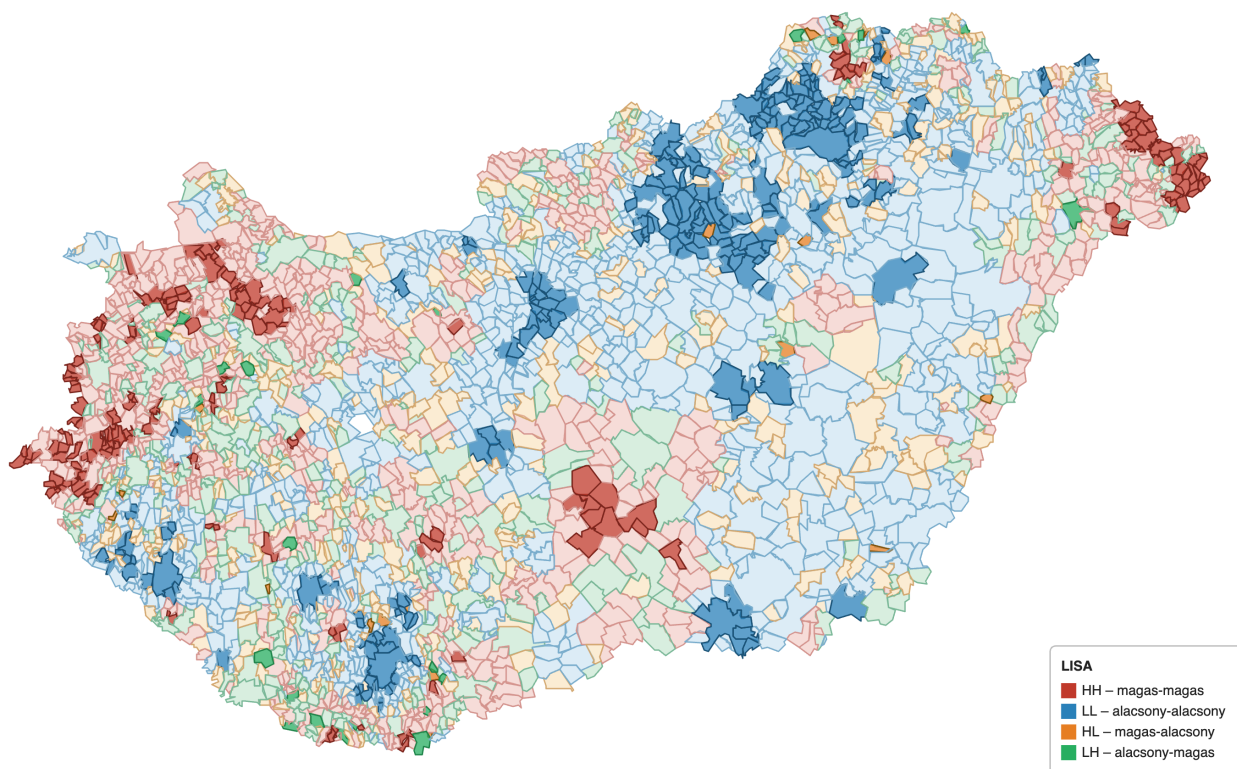
3. ábra. Kulldorff-klaszterek, Fidesz, 2014. Az ábrán a legnagyobb valószínűségű (#1) és további négy statisztikailag szignifikáns (#2-#5) klaszter, a klaszterek sugara (R), valamint az országos átlaghoz viszonyított szavazatarány-változás (RR) értéke szerepel.

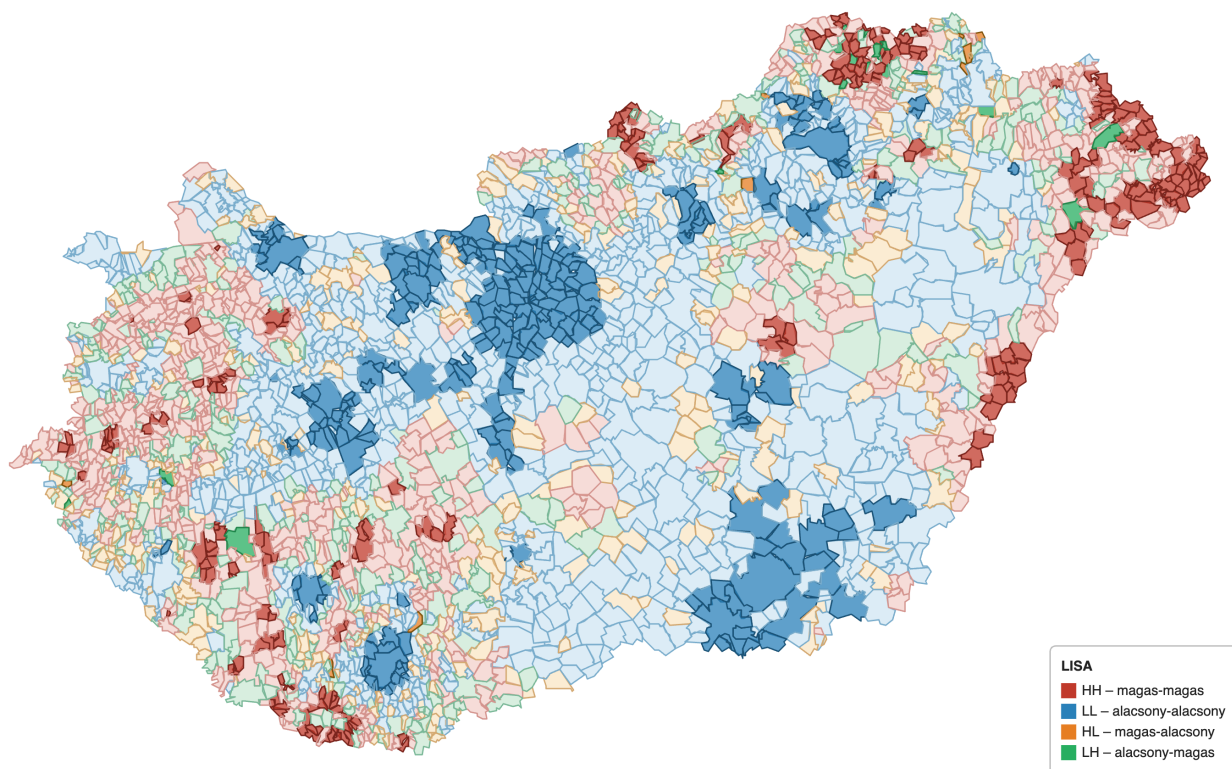
4. ábra. Kulldorff-klaszterek, Fidesz, 2026. Az ábrán a legnagyobb valószínűségű (#1) és további négy statisztikailag szignifikáns (#2-#5) klaszter, a klaszterek sugara (R), valamint az országos átlaghoz viszonyított szavazatarány-változás (RR) értéke szerepel.

5. ábra. LISA-klaszterek, Fidesz, 1998. A színek a települések magas-magas, alacsony-alacsony, magas-alacsony vagy alacsony-magas szomszédos szavazatarányokat jelzik. A halványított települések nem sorolhatók a statisztikailag szignifikáns klaszterekhez.

6. ábra. LISA-klaszterek, Fidesz, 2014. A színek a települések magas-magas, alacsony-alacsony, magas-alacsony vagy alacsony-magas szomszédos szavazatarányokat jelzik. A halványított települések nem sorolhatók a statisztikailag szignifikáns klaszterekhez.

7. ábra. LISA-klaszterek, Fidesz, 2026. A színek a települések magas-magas, alacsony-alacsony, magas-alacsony vagy alacsony-magas szomszédos szavazatarányokat jelzik. A halványított települések nem sorolhatók a statisztikailag szignifikáns klaszterekhez.

veszített a népszerűségéből, de ehhez a LISA-ábrák még „hozzáteszik” azt is, hogy ez a tendencia kiterjedt a nagyvárosok agglomerációs körzeteire is. A legszembevetőbb példája ennek a 2026-os LISA-ábrán budapesti és szegedi – tág értelemben vett – agglomerációs hatás.

Ezt persze mutatják a Kulldorff-ábrák is. A 2026-os választások adatai alapján az alábbi klasztereket kapjuk arra vonatkozóan, hogy hol szerepelt a leggyengébben a Fidesz (8. ábra).

Összegezve az eddigieket megállapíthatjuk, hogy a NER időszakában szimbolikus értelemben is drámai váltás történt a Fidesz regionális támogatásában: a nyugati helyett a keleti régió vált a párt fő támogatójává. A továbbiakban ezt a váltást próbáljuk meg értelmezni, adatokkal bemutatni, hogyan zajlott ez a folyamat.

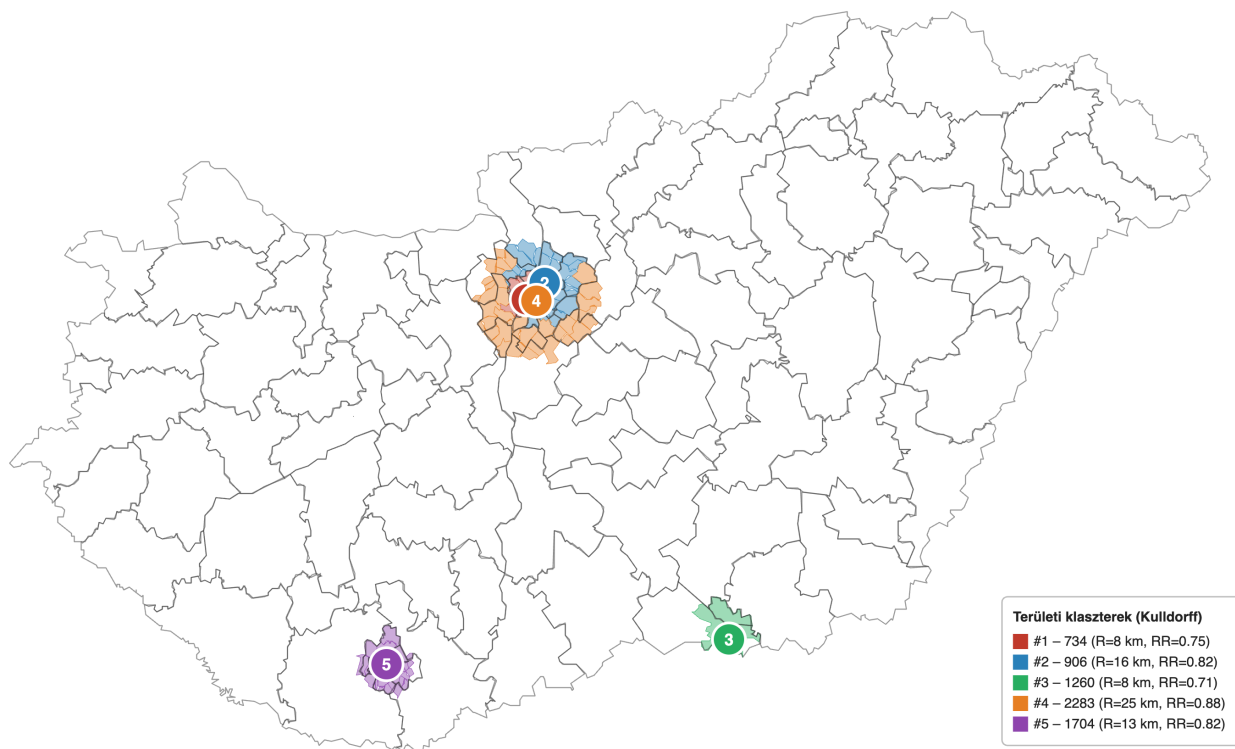
4. A NER tündöklése és bukása

A NER történetét három fázisra oszthatjuk: kialakulás, tartós működés és felbomlás. A kialakulásról és a tartós fennmaradás biztosítékáról az előző részben már volt szó. Ebben a fejezetben azt vizsgáljuk meg, hogy mit lehet megmagyarázni a rendszer tartós működéséből, majd felbomlásából a választói csoportok demográfiai, gazdasági, kulturális jellemzőinek figyelembevételével. A legizgalmasabb kérdés számunkra az, hogy különböző társadalmi csoportok mikor támogatták a Fideszt, illetve mikor fordultak el tőle.

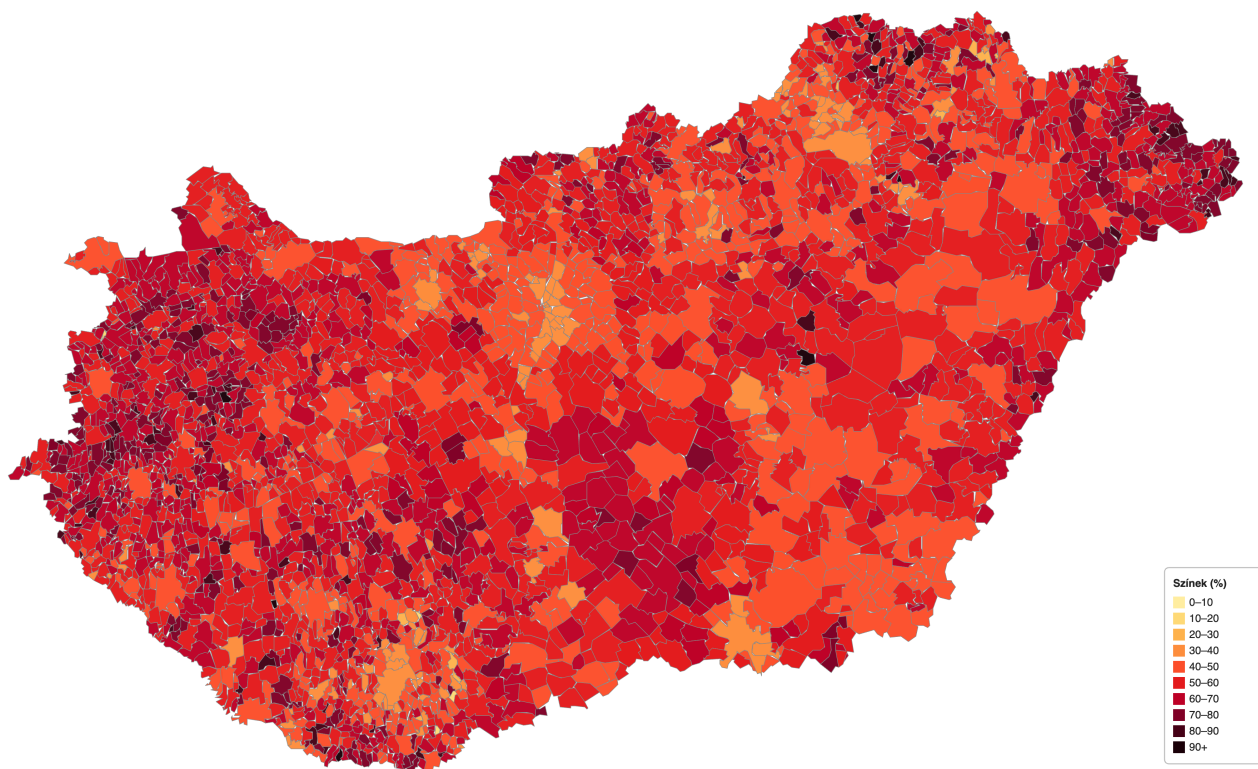
4.1. A NER a csúcson

Az elemzést érdemes azzal kezdeni, hogy bemutatjuk a Fidesz településsoros szavazatarányait a 2018-as, 2022-es és 2026-os OGY-választásokon (9. ábra, 10. ábra, 11. ábra).

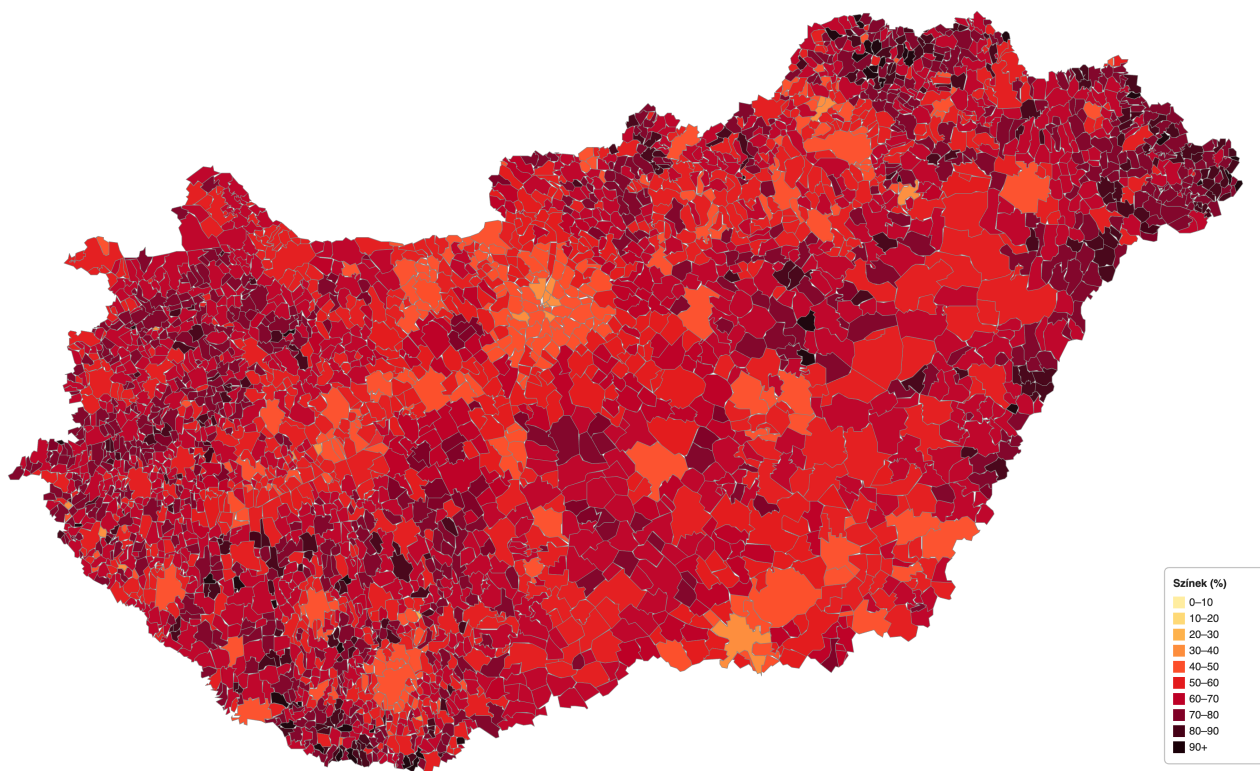
A 2018-as térképen még érzékelhető a korábban már említett nyugat-magyarországi Fidesz-támogatás, de ez a térkép nyomokban már jelzi előre keleti határvidék és észak-borsodi régió későbbi „Fidesz felé fordulását”. Ez aztán teljesen egyértelműen megmutatkozik a 2022-es térképen annyival kiegészítve,

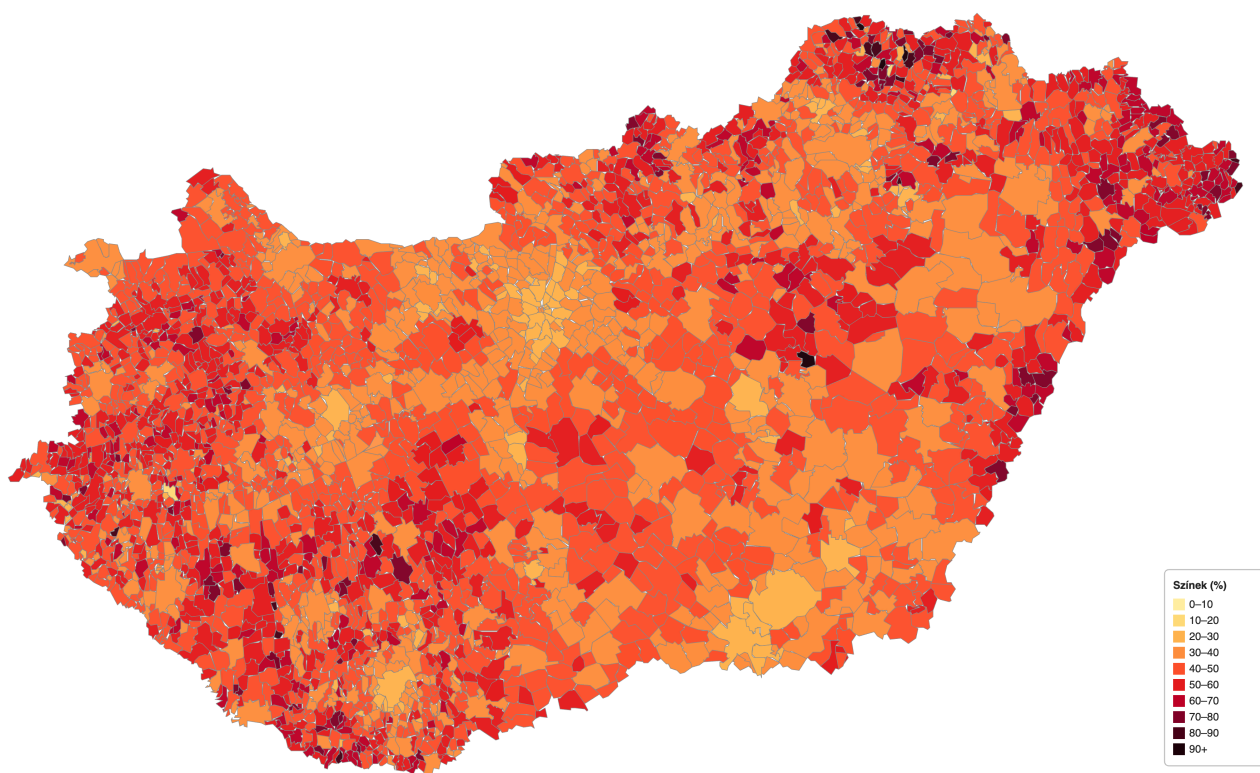
8. ábra. Kulldorff-klaszterek a legalacsonyabb értékű Fidesz-körzetekre, 2026. Az ábrán a legnagyobb valószínűségű (#1) és további négy statisztikailag szignifikáns (#2-#5) klaszter, a klaszterek sugara (R), valamint az országos átlaghoz viszonyított szavazatarány-változás (RR) értéke szerepel.

9. ábra. Fidesz-szavazatarány, OGY-választás, 2018

10. ábra. Fidesz-szavazatarány, OGY-választás, 2022

11. ábra. Fidesz-szavazatarány, OGY-választás, 2026

hogy a dél-baranyai régió is „feltűnik” már ekkor, sőt a Balaton alatti kiterjedt terület is erősen Fidesz-pártivá válik eddigre. A 2026-os térkép a szegregációs jellegét tekintve hasonló a 2022-ben tapasztalt mintázathoz, csak a szavazatarány-értékek lejjebb esnek (nagyjából egyenletes mértékben). Az is kitér a térképekből, hogy a Fidesz elutasíthatósága a városi körzetekben folyamatosan nőtt az idők során.

4.2. A NER szavazóbázisának átalakulása

Annak érdekében, hogy mondhatunk valamit a Fidesz szavazóbázisáról, összefüggéseket kell keresnünk a társadalomstatisztikai adatok és a Fidesz választási eredményei között. Az idősoros adatok csak települési szintre aggregáltak lehetnek hozzá, és ez az adottság magában rejti az ökológiai tévkövetkezések lehetőségét. Ennek ellenére érdemes megvizsgálni néhány fontosabb – társadalomstatisztikai – adatváltozó és a választási eredmények közötti kapcsolatot. A következő fejezetekben egymás után megvizsgáljuk a korosztályi, a képzettségi és a jövedelmi/gazdasági mutatók hatását a Fidesz támogatottságára.

4.2.1. Korosztályi hatás

A Fidesz szavazóbázisának korosztályi megoszlására vonatkozóan gyakori vélemény, hogy az idők során a nyugdíjasok váltak a Fidesz legfontosabb támogatóivá. Ha az általunk használt települési szinten kiszámoljuk a politikai preferenciák és a 60 év feletti népesség közötti korrelációt választásonként, akkor meglepő eredményhez jutunk (12. ábra).

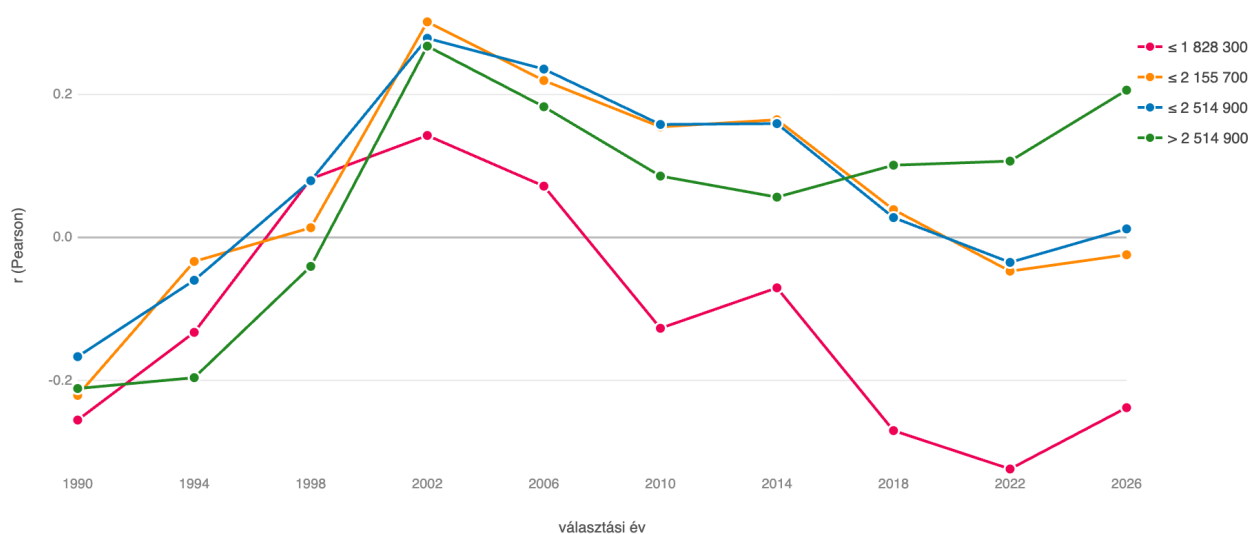

12. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a 60 évnél öregebb lakossági csoport aránya között, 1990-2026

Az ábrán látszik, hogy a kétezres évek első pár évében még pozitív (bár nem túl erős és folyamatosan csökkenő) volt a korreláció a Fidesz támogatottsága és a 60 év fölöttiek aránya között, viszont a NER időszakában már inkább negatív korreláció állt fenn a két változó között (igaz, ez sem volt túl erős). Ha ezt a kapcsolatot alábontjuk, és megnézzük, hogy a települések „gazdagsága”, a jövedelmi rangsorban betöltött helye hogyan befolyásolja a vizsgált két változó közötti viszonyt, akkor újra meglepődhetünk (13. ábra).

A jövedelmi változó szerint a településeket kvartilisokra (négy csoportra) osztva, elkülönítve számoljuk a korrelációt a pártpreferencia és a 60 év fölötti lakosok között. Az ábrán látható, hogy a legszegényebb és leggazdagabb településeken élő öregek eltérő mintázat szerint szavaztak. Amíg a „gazdagabb öregek” a kétezres években végig támogatók voltak, és a NER időszakában egyre jobban a Fidesz felé fordultak, addig a „legszegényebb öregek” 2002-2022 között inkább voltak elutasítók, és csak a 2022-es mélypont után történt egy kisebb mértékű növekedés.

A meglepő eredmény kontrollálására elvégeztünk egy regressziós elemzést is, hogy megvizsgáljuk a két – elemzésbe kapcsolt – társadalomstatisztikai változó közötti interakciót. A kontrollvizsgálat megerősítette a fenti tézis érvényességét, az interakciós kapcsolat szignifikáns: 2002-ben és 2010-től kezdve az értékére igaz, hogy $p < 0.001$ (2. táblázat).

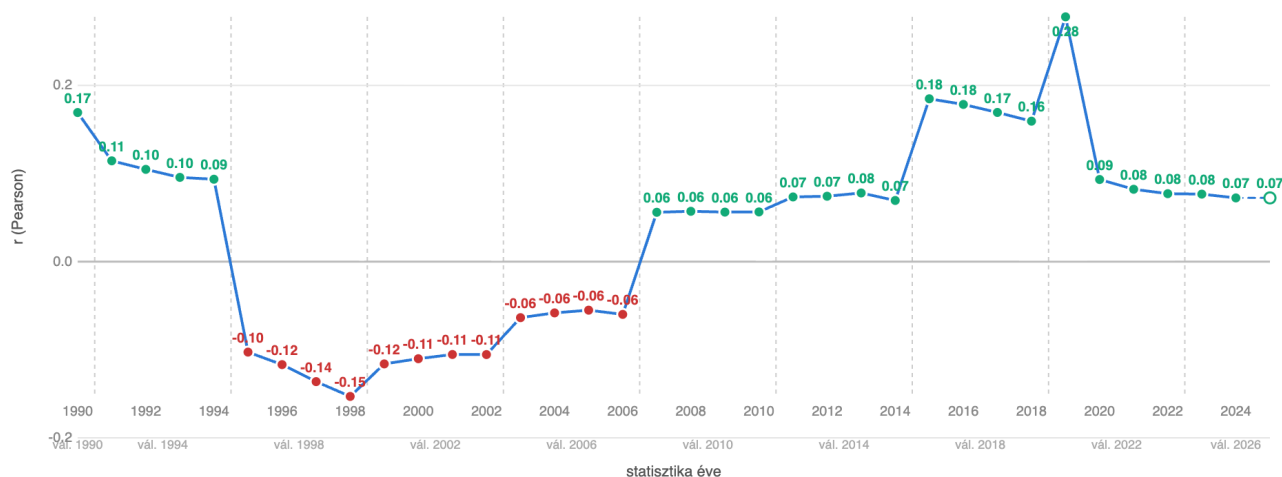
13. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a 60 évnél öregebb lakossági csoport kvartilisainak aránya között, 1990-2026

választás	$\beta_{\text{jöv}}$	$\beta_{\text{öreg}}$	$\beta_{\text{interakció}} \star$	R^2	n
1990	0.164 (9.13)	-0.203 (-11.45)	-0.007 (-0.48)	0.082	3048
1994	0.050 (2.71)	-0.097 (-5.32)	0.047 (3.08)**	0.017	3104
1998	0.281 (15.72)	0.056 (3.15)	0.004 (0.24)	0.076	3122
2002	-0.045 (-2.55)	0.259 (13.77)	0.053 (3.55)***	0.067	3126
2006	-0.130 (-7.29)	0.162 (8.68)	0.018 (1.21)	0.047	3144
2010	-0.287 (-16.47)	0.057 (3.25)	0.050 (3.31)***	0.094	3151
2014	-0.198 (-10.94)	0.062 (3.32)	0.063 (3.79)***	0.051	3153
2018	-0.311 (-17.68)	-0.012 (-0.66)	0.113 (7.44)***	0.150	3154
2022	-0.527 (-34.77)	-0.066 (-4.32)	0.100 (7.62)***	0.352	3154
2026	-0.512 (-33.50)	-0.017 (-1.09)	0.123 (9.30)***	0.338	3154

2. táblázat. regressziós elemzés a Fidesz-szavazatarány, a 60 év fölöttiek aránya és az szja-adóalap között (***) $p < 0.001$ | ** $p < 0.01$)

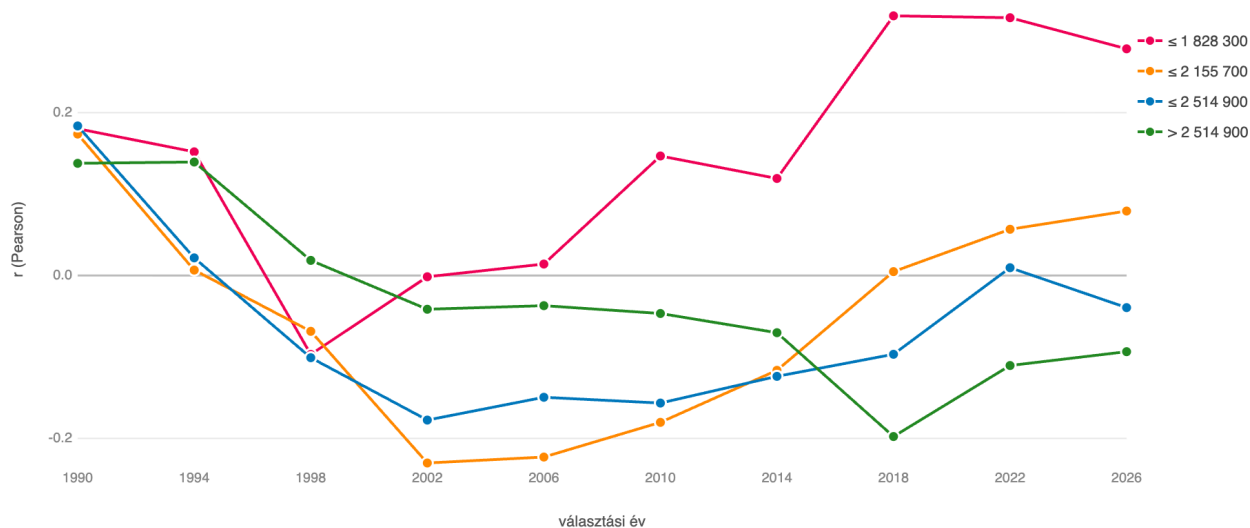
A regressziós elemzés jövedelmi komponensét később önállóan is elemezzük, de már itt is jeleznünk kell, hogy nagyon erős negatív korreláció van a Fidesz-szimpatia és a települések jövedelmi szintje között, ráadásul ez a kapcsolat több évtizeden át tartósan fennmarad, bár a mértéke változik.

Ha a legöregebb korosztály esetében elvégzett elemzést megismételjük a 18 év alatti korcsoportra is, akkor bizonyos értelemben inverz mintázatokat kapunk (14. ábra). Igaz, nem túl erős korrelációs együtthatók mellett, de mégis érzékelhető egy tartós Fidesz-támogató attitűd a fiatalabb településekben (1990-1994 között, illetve 2006-tól).

14. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a 18 évnél fiatalabb lakossági csoport aránya között, 1990-2026

Kicsiny fáziseltolódással ugyan, de a legöregebbek és legfiatalabbak grafikonjai egymást inverzeiként „működnek” (a korrelációs együtthatók előjelei egymás ellentétei, míg abszolút értékeik durván megegyeznek (15. ábra). Ha itt is elvégezzük a regressziós interakciós elemzést, azt láthatjuk, hogy a legszegényebb településeken jóval magasabb a Fidesz támogatása (és a leggazdagabb fiatal településeken a legalacsonyabb a négy kvartilis közül a 2020-as évekre).

15. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a 18 évnél fiatalabb lakossági csoport jövedelmi kvartiliseinek arányai között, 1990-2026

A korosztályi elemzés legfontosabb tanulsága az, hogy a korosztályok politikai preferenciái nem homogének. Az öregebb települések közül a gazdagabbak, a fiatalabb települések közül a szegényebbek azok, akik inkább támogatják a kormánypartot.

4.2.2. Képzettségi hatás

A következő lépésben megvizsgáljuk, hogy milyen kapcsolat van a képzettségi mutatók és a választási eredmények között. A lakosság képzettségére vonatkozó adatokat a KSH a népszámlálások során veszi fel, így csak tízévenként vannak ilyen mérési adataink¹¹. A korrelációs számításához szükséges időbeli összerendelés így pontatlan ugyan, de ez nem okoz komoly mérési hibát az iskolázottsági folyamatok lassú változása miatt.

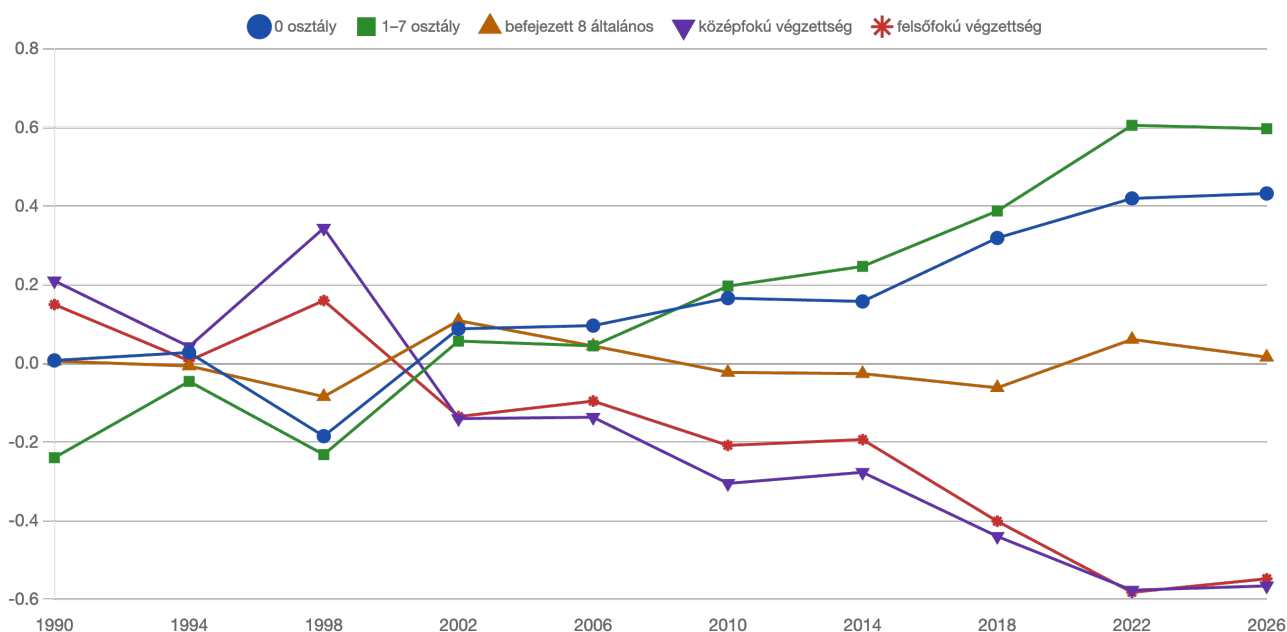
A Fidesz támogatottsága és a települések lakosainak iskolai végzettség szerinti megoszlása között kiszámolt korrelációkat mutatja a következő táblázat (3. táblázat).

iskolai végzettség	1990	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2022	2026
0 osztály	0.008	0.028	-0.185	0.088	0.096	0.166	0.158	0.319	0.420	0.432
1-7 osztály	-0.239	-0.046	-0.232	0.057	0.045	0.197	0.247	0.388	0.606	0.597
befejezett 8 általános	0.006	-0.006	-0.084	0.109	0.044	-0.023	-0.026	-0.062	0.061	0.016
középfokú végzettség	0.210	0.043	0.344	-0.140	-0.137	-0.305	-0.277	-0.440	-0.576	-0.566
felsőfokú végzettség	0.150	0.007	0.160	-0.135	-0.096	-0.208	-0.194	-0.401	-0.582	-0.547

3. táblázat. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a legmagasabb iskolai végzettség között, 1990-2026

A Fidesz-támogatás és az iskolai végzettség közötti kapcsolat egyértelmű képet mutat a NER végére: azok a települések támogatják leginkább a Fideszt, ahol a legalacsonyabb végzettséggel rendelkező lakosok aránya magas, és ott fordulnak el a legnagyobb mértékben tőle, ahol magasabb a közép- vagy felsőfokú végzettségű állampolgárok aránya. Azt is fontos megjegyeznünk, hogy az igazán komoly számszerű váltást 2018-ban vehetjük észre – mindegyik iskolázottsági szinten. Akkor, amikor még csak a NER időszakának közepén vagyunk. 2014-2018 között tehát, amikor egyébként a menekültválság került a politikai napirend középpontjába, fontos átrendeződési folyamat indult el a magyar politikai véleményklímában. Akkor, amikor a Jobbik már a néppártosodás útjára lépett, és a 2018-as választáson meg is előzte a másik ellenzéki blokkot. És mégis: újra a kormánypárt szerezte meg a kétharmadot.

A táblázat adatsorát grafikonon ábrázolva meggyőzően látszik ez az iskolázottsági különbség, de elég látványos az a tendencia is, ahogyan a kétezres években a két vizsgált változó közötti még nagyon gyenge összefüggés a NER indulása idején már elkezd egyre láthatóbbá válni, majd 2014-től kezdve két cikluson át nőni kezd, hogy 2022-re elérje a csúcsát, és 2026-ra ezen a szinten tetőzön (16. ábra).

16. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a legmagasabb iskolai végzettség között, 1990-2026

¹¹A népszámlálási évei: 1990, 2001, 2011, 2022.

4.2.3. Gazdasági hatás

A pártpreferenciák mérésekor érdemes megvizsgálni, hogy ezek milyen kapcsolatban állhatnak a települések gazdasági fejlettségével. Utóbbi több dimenzióban is mérhetjük.

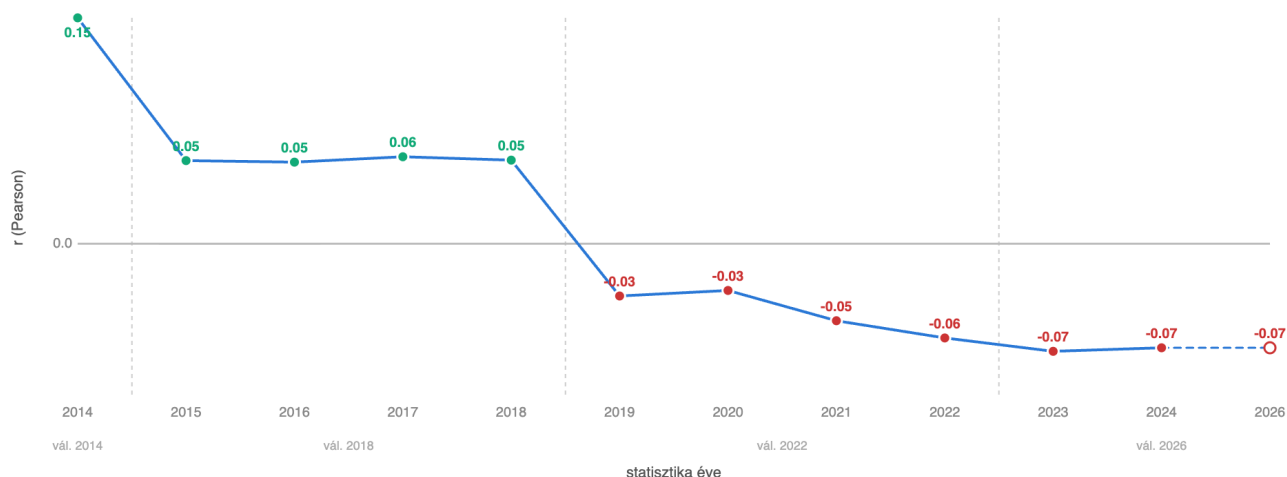
A települések gazdasági erejének fontos – pozitív – mutatója a személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem egy főre jutó nagysága. Ha korrelációt számolunk e mutató és a Fidesz-szavazatarány között az idők során, a következő adatsort kapjuk (4. táblázat).

választás	egy adózóra jutó szja-jövedelemalap	r	r ²
2002	2002	-0.100	0.010
2006	2006	-0.151	0.023
2010	2010	-0.298	0.089
2014	2014	-0.214	0.046
2018	2018	-0.363	0.132
2022	2018	-0.574	0.329
2026	2018	-0.562	0.315

4. táblázat. korreláció a Fidesz-szavazatarány és az egy adózóra jutó személyi jövedelemadó-alap között

A kapcsolat elég egyértelmű: a Fidesz-preferencia és a település jövedelmi helyzete között negatív, 2002-től egyre jobban erősödő korrelációt láthatunk. A növekedés 2022-ben éri el a csúcst, és a 2026-os választáson marad ugyanazon az - elég magas – értéken.

Ha a települések gazdasági sikerességét a gazdasági aktivitásán keresztül akarjuk mérni, akkor a vállalkozások mutatói közül érdemes választani egyet a tendenciák mérésére. Sok statisztikai mutató érhető el a vállalkozásokra vonatkozóan, de ezek viszonylag rövidebb idősorokra vonatkoznak. Hosszabb idősoros változóból kevesebb van, olyanból, ami a NER korszakára is szolgáltat adatokat, még kevesebb. Végül olyan indikátort választottunk ezek közül, amely 2014-től szolgáltat adatokat, így a NER nagyobbik részébe „belelóg” (17. ábra).

17. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a regisztrált vállalkozások száma-GFO '14 száma között, 2014-2026 között

Az egyes korrelációs értékek kicsik, nem igazán értékelhetők, de azt azért jelzésértékűnek foghatjuk fel, hogy a változás időbeli trendje egyértelműen csökkenő jellegű. Tudni kell azonban azt is, hogy vannak olyan vállalkozásokkal kapcsolatos mutatók, amelyek más mintázatot mutatnak. Nem találtunk olyan indikátort, amely akár csak közepesen erős lett volna, így megkockáztatjuk azt a kijelentést, hogy ebben a dimenzióban ezek a változók gyenge magyarázóerővel bírnak.

A települések gazdasági erejének negatív indikátorokkal is mérhetjük. Az egyik ilyen mérce lehet a munkanélküliség mértéke. Ezt a jelenséget sokféle mutatóval mérik, nekünk elégnek tűnik kettő mutatót bemutatni itt. A legáltalánosabb változó a regisztrált munkanélküliek számát mutatja. Ezeket normalizálva, majd korrelációt számolva a Fidesz-szimpatia mértékével, a következő adatokat kapjuk választásonként (5. táblázat).

választás	regisztrált munkanélküliek száma összesen	r	r ²
2002	2002	-0.142	0.020
2006	2006	-0.007	0.001
2010	2010	0.131	0.017
2014	2014	0.015	0.000
2018	2018	0.196	0.039
2022	2022	0.451	0.203
2026	2024	0.427	0.182

5. táblázat. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a regisztrált munkanélküliek aránya között

Ha a munkanélküliek közül „kiemeljük” a 8 osztálynál kevesebb iskolai végzettséggel rendelkezőket, akkor a korreláció időbeli felfutása hasonló jelleget mutat (6. táblázat), de a kapcsolat erőssége tovább nő.¹²

választás	regisztrált munkanélküliek száma általános iskola 8. osztálynál kevesebb végzettséggel	r	r ²
2002	2002	-0.064	0.004
2006	2006	0.025	0.001
2010	2010	0.144	0.021
2014	2014	0.090	0.008
2018	2018	0.246	0.060
2022	2022	0.518	0.269
2026	2024	0.512	0.263

6. táblázat. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a regisztrált munkanélküliek aránya általános iskola 8. osztálynál kevesebb végzettséggel között

A települések gazdasági fejlettségének negatív indikátorai között lehetnek még az állami, önkormányzati támogatások, segélyezések különféle formái. A rászorulóknak számára osztogatott közösségi támogatások nagyságát mutató változók a hátrányos helyzetű csoportok jelenlétét is mutatják egyben, és ezek valamilyen mértékben jelzik a település gazdasági lemaradottságát. Ezek az indikátorok gyakran változnak, nincs köztük olyan, ami hosszú távú idősorba rendezhető lenne, de ettől még alkalmasak arra, hogy jelezzék azt a relatíve erős kapcsolatot, ami a Fidesz támogatottsága és a gazdasági elmaradottság között figyelhető meg. Íme néhány ilyen változó (7. táblázat).

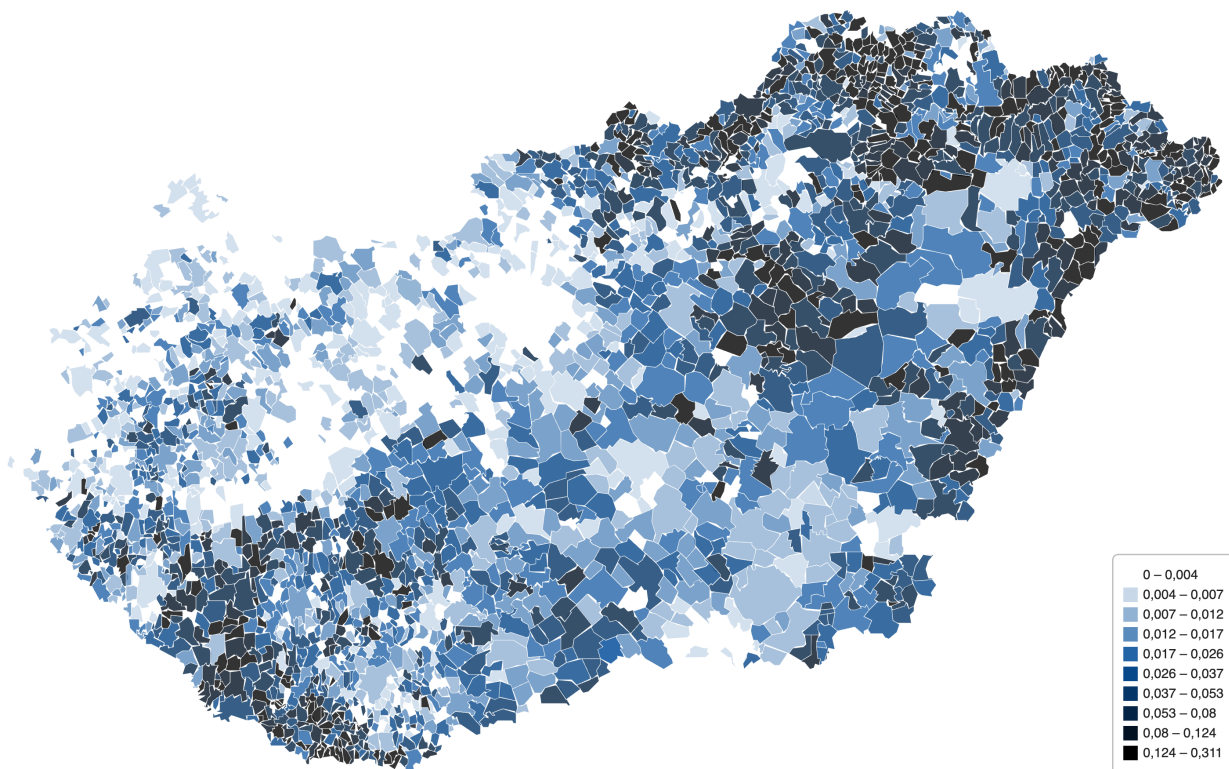
mutató	év	r	r ²	n
hátrányos helyzetű általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban	2010	-0.030	0.001	2253
	2014	0.016	0.000	2236
	2018	0.191	0.037	2216
	2022	0.386	0.149	1440
	2026	0.413	0.171	1419
hátrányos helyzetű óvodás gyermekek száma	2010	0.081	0.007	2253
	2014	0.120	0.014	2236
	2018	0.344	0.119	2216
	2022	0.456	0.208	1436
	2026	0.514	0.264	1427
rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma	2010	0.091	0.008	3148
	2014	0.122	0.015	3096
rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek havi átlagos száma	2018	0.303	0.092	3154
	2022	0.568	0.323	2824
	2026	0.572	0.327	2723

7. táblázat. korreláció a Fidesz-szavazatarány és közösségi támogatásban részesülők aránya között

¹²További mutatókban is találhatunk még a fentiekhez hasonló mintázatokat, példaként említhetjük itt a „regisztrált munkanélküli pályakezdekők száma” változót ($r = 0.4661$).

A korrelációs értékek 2010-ben még alacsonyak, de onnantól kezdve folyamatosan növekedni kezdenek és a NER végére már 0.4-0.6 közötti értéket érnek el, ami társadalmi jelenségek esetében már közepesen erősnek mondható. Mind ugyanazt a tendenciát jelzik, amire már többször utaltunk a tanulmányban: a gazdasági kilátástalanság és a Fidesz-támogatás között erős kapcsolat létezik, ami a NER időszakának második felére erősödik meg látványosan.

Az érdekesség kedvéért bemutatunk egy társadalomstatistikai térképet (18. ábra).

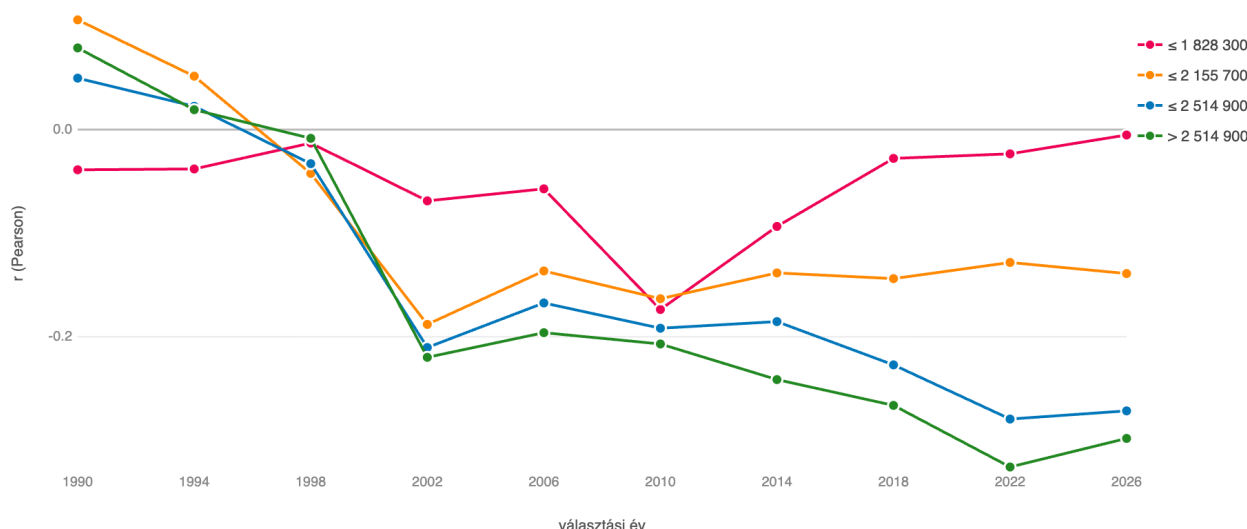

18. ábra. rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek havi átlagos száma, 2024

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek havi átlagos számát mutató térkép területi eloszlása hasonló ahhoz a mintázathoz, mint amit a Fidesz szavazatarányait mutató térképeken láthattunk a 2022-es (10. ábra) és 2026-os (11. ábra) választás során, de talán még inkább „visszaköszön” ez a hasonlóság a 2026-os és 2014-es választások különbségét mutató térképen (2. ábra). Ugyanazokon a területeken volt „kiemelkedően magas” a Fidesz-szimpátia és a gyermekvédelmi támogatás mértéke: a keleti határvidéken, Észak-Borsodban, Nógrád északkeleti részén, Tiszabura körzetében, a Balaton alatti vidéken, a somogyi, zalai szegény falvakban, Dél-Baranyában.

A gazdasági fejlettség politikai preferenciákra gyakorolt befolyásának elemzését zárjuk le azzal, hogy megvizsgáljuk, milyen hatással van – a tanulmány elején említett – a Fidesz-szavazatarány és a településméret közötti negatív kapcsolatra a települések átlagos jövedelemszintje. A szja-alap nagysága szerint kvartilisokra osztva a településeket a Fidesz-támogatottság és a településméret között az alábbi alábontást kapjuk (19. ábra).

Látható, hogy a két legszegényebb jövedelmi klaszterben más a mozgás, mint a gazdagabb klaszterekben. Az is leolvasható a diagramról, hogy 1998-ról 2002-re történt meg az „átrendeződés” és a Fidesz támogatása és a településméret között számolt korreláció negatívra váltott. Viszont 2010-től kezdve a legszegényebb települések csoportján belül eltűnt a települések összességére érvényes összefüggés, míg a két leggazdagabb települési csoportban tovább erősödött a negatív korreláció mértéke.

19. ábra. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a településméret között, jövedelmi kvartilisokra bontva

4.3. A NER esszenciája (egy kormányprogram példáján keresztül)

A gazdasági mutatók és a Fidesz választási eredményei közötti kapcsolatok elemzése során megnéztük, hogy a kormányzat (és a szakma) által legelmaradottabbnak minősített településeken hogyan támogatták a Fideszt az általunk vizsgált időszakban.

2019-ben kormányprogram indult Felzárkózó Települések (FETE) néven, amelynek célja a hátrányos helyzetű települések felzárkóztatása volt. A programban 300 települést támogattak. Ha megnézzük, hogy a Fidesz hogyan szerepelt ezeken a helyszíneken a többi településhez képest az idők során, érdekes tendenciát fedezhetünk fel. Időrendben táblázatba írva a támogatott és a többi település Fidesz-szavazatarányai közötti pont-biszeriális korrelációs együttható értékét, láthatóvá válik, ahogyan fokozatosan a kormánypárt felé fordultak ezek a települések.

év	r	r ²	FETE		¬ FETE		Welch t-próba		
			átlag	szórás	átlag	szórás	t	df	p
2002	-0.046	0.002	47.63	11.41	49.53	12.24	-2.72	374.6	0.007
2006	0.006	0.000	49.16	12.53	48.92	12.07	0.31	359.3	0.754
2010	0.067	0.004	62.41	12.35	59.91	10.78	3.37	348.2	<0.001
2014	0.095	0.009	54.27	13.27	50.76	10.47	4.45	338.9	<0.001
2018	0.222	0.049	65.18	10.86	56.84	10.69	12.68	362.1	<0.001
2022	0.372	0.138	77.16	8.83	63.6	10	24.99	383.6	<0.001
2024	0.417	0.173	70.65	10.38	54.38	10.38	25.84	364.3	<0.001
2026	0.403	0.162	60.32	11.11	45.68	9.56	21.98	346.7	<0.001

8. táblázat. korreláció a Fidesz-szavazatarány és a FETE-települések között

A kétezres évek elején még nem volt különbség a támogatott és a többi település között, aztán 2010-ban lassú növekedés indult meg, ami felgyorsult 2018-ban, hogy aztán a 2024-es EP-választáson elérje a legmagasabb értékét, amihez képest a 2026-os OGY-választáson már kicsit visszaesett (bár az különbség a többiekhez képest még mindig jelentős maradt). Szimbolikus, ahogy a FETE-kormányprogramba bevont legelmaradottabb települések Fidesz-szimpátiájának alakulása egybeesik a trenddel, amit a települések összességére nézve is tetten érhetünk.

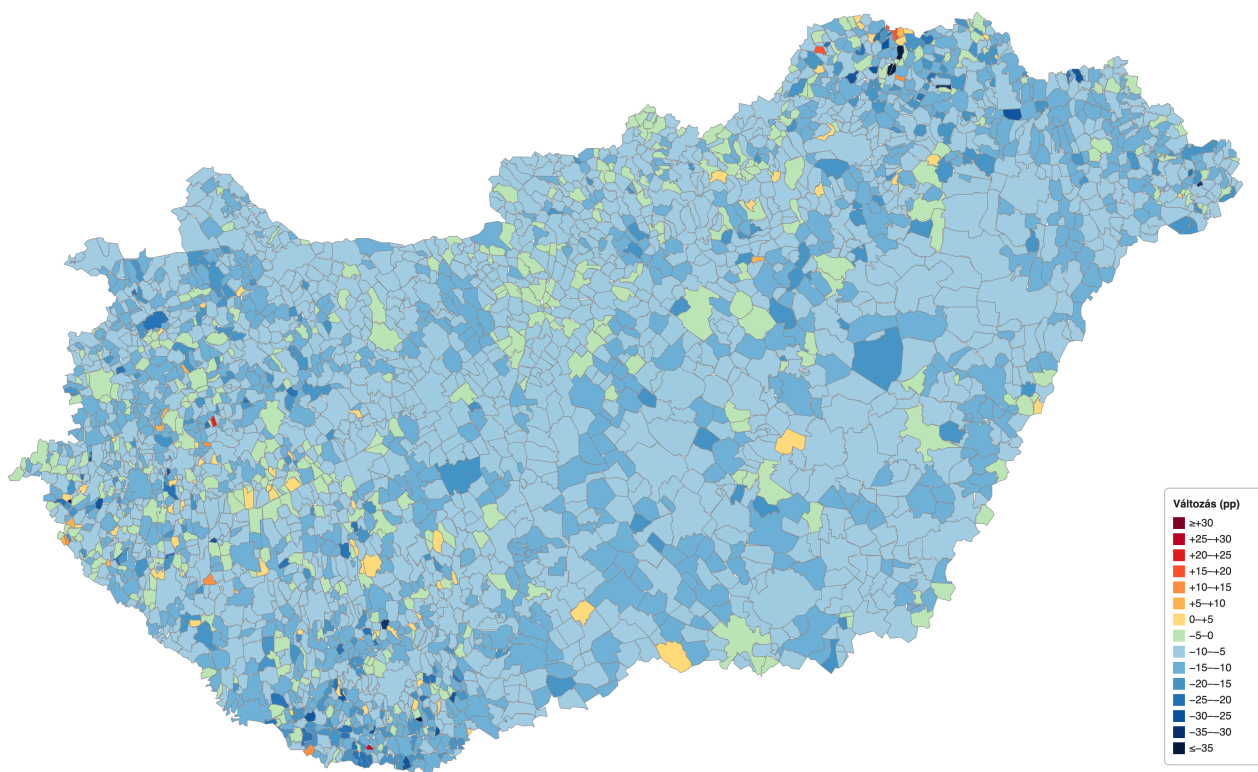
* * *

Röviden összegezve az eddigieket: a Fidesz-támogatás és a – település szintű – társadalomstatistikai mutatók közötti összefüggések elemzése azt mutatja, hogy az Orbán-rendszer/NER időszaka szépen korszakolható. A gazdasági fejlettség, a képzettség, a korosztályi hatás, a településméret változó mentén közepes, olykor már erősnek is mondható korrelációt mérhetünk Fidesz-eredmények és e változók

értékei között a NER utolsó ciklusára úgy, hogy a gazdasági fejlettség és a képzettség között egyértelműen negatív a korreláció, más változóknak pedig változó előjelű ez a kapcsolat. A Fidesz fokozatosan elveszíti a gazdagabbak, képzettebbek támogatását, mindeközben a modernizációs-globalizációs folyamatok vesztesei beállnak mögé.¹³ A 2022-es választásra szinte minden elemzett mutatóban eléri a csúcst, a szavazói mélyszerkezet tehát már ekkora átalakul. A kérdés már csak annyi, hogy mi történt 2022 és 2026 között, mi okozta azt a fordulatot, ami a Fidesz vereségét és a Tisza elsőprő győzelmét eredményezi.

4.4. A NER felbomlása

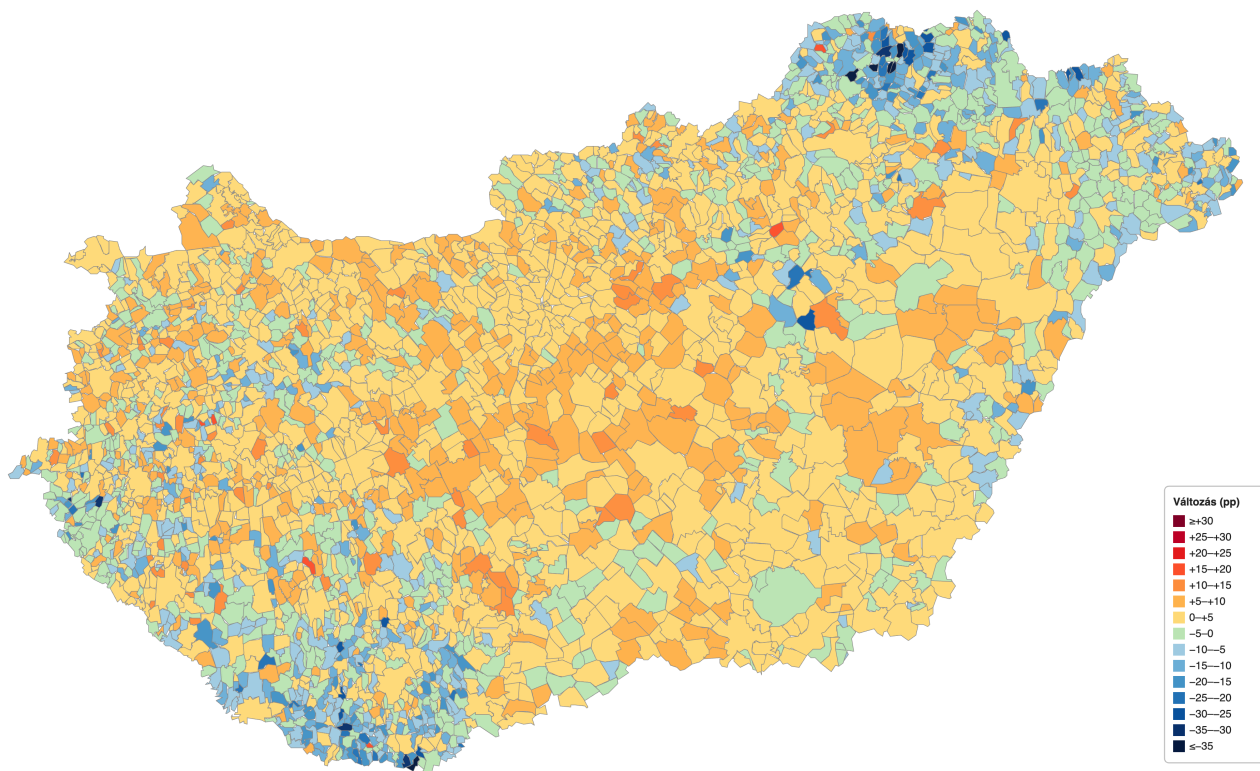
Közüvéleménykutatási adatok alapján végzett elemzésében Koltai Mihály kimutatta [5], hogy a Fidesz már a 2022-es OGY- és a 2024-es EP-választások közötti időszakban jelentős szavazótömeget veszített, és a 2026-os választásra már csak arra volt képes, hogy a 2024-es támogatói bázisát megtartsa, de új szavazatot nem hozott neki a rekord részvételi arány mellett megtartott választás. Ezen elemzés gondolatmenetéhez igazodva megnézhetjük más adatok alapján, mindez hogyan történhetett. Nézzük meg először azt a térképet, amely azt mutatja, hogy hol, milyen mértékben változott a Fidesz szavazataránya a 2026-os országgyűlési és a 2024-es EP-választások eredményeit összehasonlítva.

20. ábra. Fidesz-szavazatarány változása, szavazókra vetítve, 2026 OGY - 2024 EP

A térképen az látszik, hogy a legtöbb településen nagyjából hasonló mértékben változott (csökkent) a szavazatarány – olyan mértékben, ahogyan az országos szavazatarányában veszített a párt. Mivel azonban a szavazatarányok változásaiban nemcsak a vizsgált, de az összes többi párt eredményei is „meglátszanak”, érdemes módosítani ezt a térképet, és a pártok szavazataiból nem a szavazás napján megjelent szavazók, hanem a szavazásra jogosultak száma alapján képzett szavazatarányokat megjeleníteni.

¹³Ha a modernizáció okozta kihívásokat urbanizációs fejlődéstörténetként, egyfajta urbánus-rurális jellegű társadalmi megosztottságként értelmezzük, akkor érdemes lenne elemezni azt, hogy a településföldrajzi dimenzióban milyen indikátorok használhatók a települések urbanizációs indexeként. Ha a települések úthálózata alapján egyfajta útsűrűségi (a sűrű városi hálószerkezet mérő) mutatót képzünk, akkor a Fidesz 2022-es eredményei és ezen „urbanizációs” mutató közötti korrelációs együtthatóra meglepően magas értéket kapunk ($r = -0.38$). A terjedelmi korlátok miatt sajnos nincs mód e kérdés bővebb kifejtésére.

21. ábra. Fidesz-szavazatarány változása, jogosultakra vetítve, 2026 OGY - 2024 EP

Azzal, hogy a szavazatok változását a két esemény között a párt szavazatait nem a ténylegesen szavazók, hanem a szavazásra jogosultak számára vetítjük, nem kell figyelembe vennünk a többi párt-ra adott szavazatokat, így tisztán azt mérhetjük, hogy hol szerepelt jobban vagy rosszabbul a Fidesz saját korábbi eredményeihez képest. Ez a térkép már „beszédesebb”. Azt mutatja, hogy a legnagyobb változás azokon a területeken történt Észak-Borsodban, Dél-Baranyában, a keleti határvidéken), ahol a Fidesz 2022-ben előretört. Ott kapott tehát kevesebb szavazatot 2026-ban, ahol 2022-ben többletet szerzett. Ezek pedig az ország azon szegény területei, amelyeket más mutatókban már beazonosítottunk. Érdekes módon 2026-ban a Fidesz ott tudta növelni a szavazatait, ahol egyébként összességét tekintve már korábban elfordultak tőle. Ez azt mutatja, hogy a mozgósítás sikeresnek tekinthető, hiszen 2024-hez képest többszavazokat tudott szerezni a párt, csak éppen addigra már elfordult a párttól a társadalom nagyobbik része, és a mozgósítás a Tisza oldalán még sikeresebb volt.

5. A NER utáni Tisza

Tanulmányunk fókuszában az a kérdés állt, hogy miként alakult át a Fidesz szavazóbázisa a NER időszakában, illetve hogyan értelmezhetjük a párt bukását a korszak végén. A 2026-os választást azonban a Tisza Párt nyerte meg, így a nyertes párt eredményeiről is mondanunk kell valamit.

A 2026-os választás logikáját nagyon erősen a bináris elv jellemezte („ki kit győz le”, „vagy mi, vagy ők”). Ebből fakadóan – nagy általánosságban – kijelenthető (és egyben érthető), hogy azokban a kapcsolatokban, amelyeket korábban elemeztünk, a Tisza indikátorai a Fidesz eredményeinek inverz képét mutatják. Nincs elég hely bemutatni, hogy milyen erősségű kapcsolatok számolhatók ki a Tisza eredményei és mindazon változók között, amelyeket bevontunk a Fidesz történetének elemzésébe. Néhány adat bemutatásával csak szemléltetjük, hogy az említett inverz jelleg milyen erősen tetten érhető az adatokban.¹⁴

A tanulmány első részében bemutattuk, hogy a NER 2022-re nagyon sok mutatóban elérte a csúcspontot, a mélyben addig zajló társadalmi folyamatok „beálltak”. Érdekes, ahogyan a Fidesz főszámai

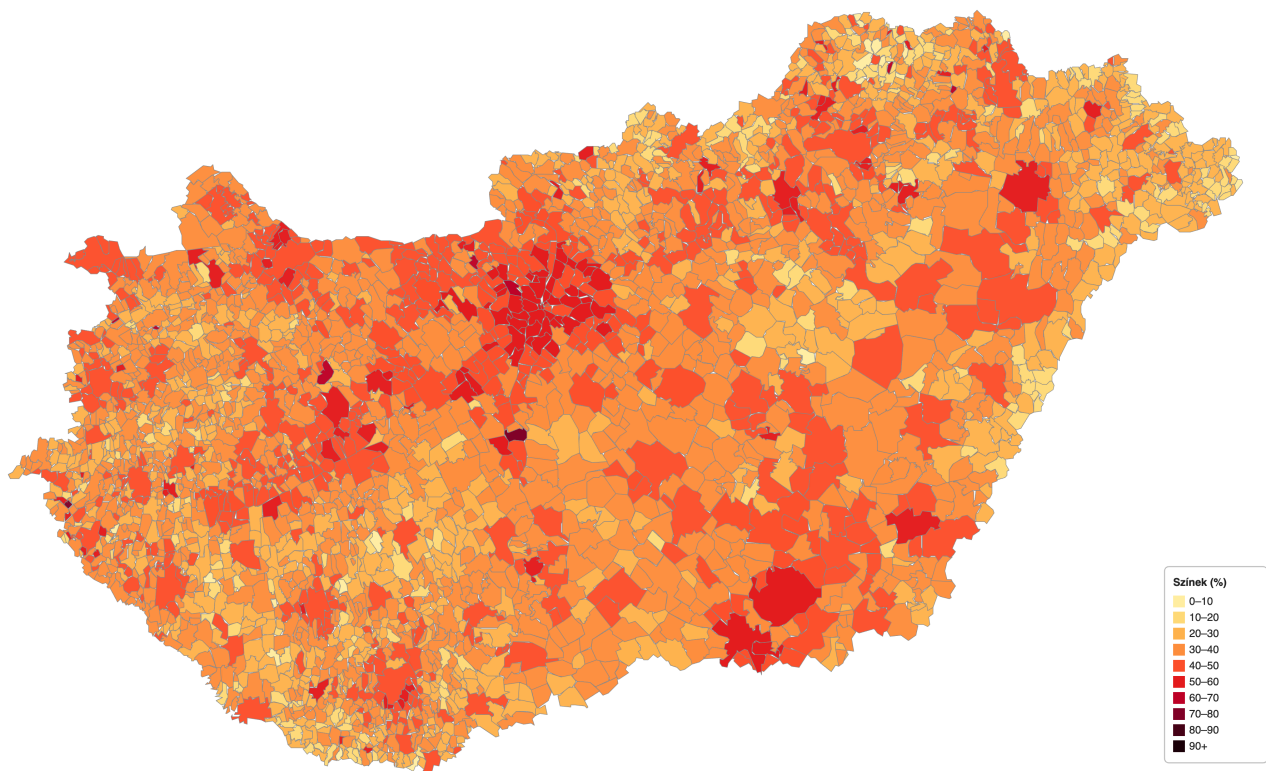
¹⁴A Fidesz és a Tisza összehasonlítása nem lehet „teljes”, mivel a Tisza csak két választáson indult, így idősorok nem képezhetők az eredményeiből.

adatváltozó	Tisza		Fidesz	
	2024 EP	2026 OGY	2024 EP	2026 OGY
egy adózóra jutó szja-alapot képező jövedelem nagysága	0.600	0.514	-0.593	-0.562
felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya	0.640	0.508	-0.582	-0.547
FETE-kormányprogramban támogatott települések	-0.358	-0.342	0.417	0.403
1-7 osztály legmagasabb iskolai végzettséggel rendelkezők száma	-0.647	-0.532	0.627	0.597
regisztrált munkanélküliek aránya	-0.348	-0.457	0.471	0.427
útsűrűségi urbanizációs mutató	0.378	0.344	-0.351	-0.329
agglomerációs körzetbe tartozó települések	0.354	0.307	-0.331	-0.315

9. táblázat. korreláció a Tisza-, illetve Fidesz-szavazatarány és más adatváltozók között, 2024-2026

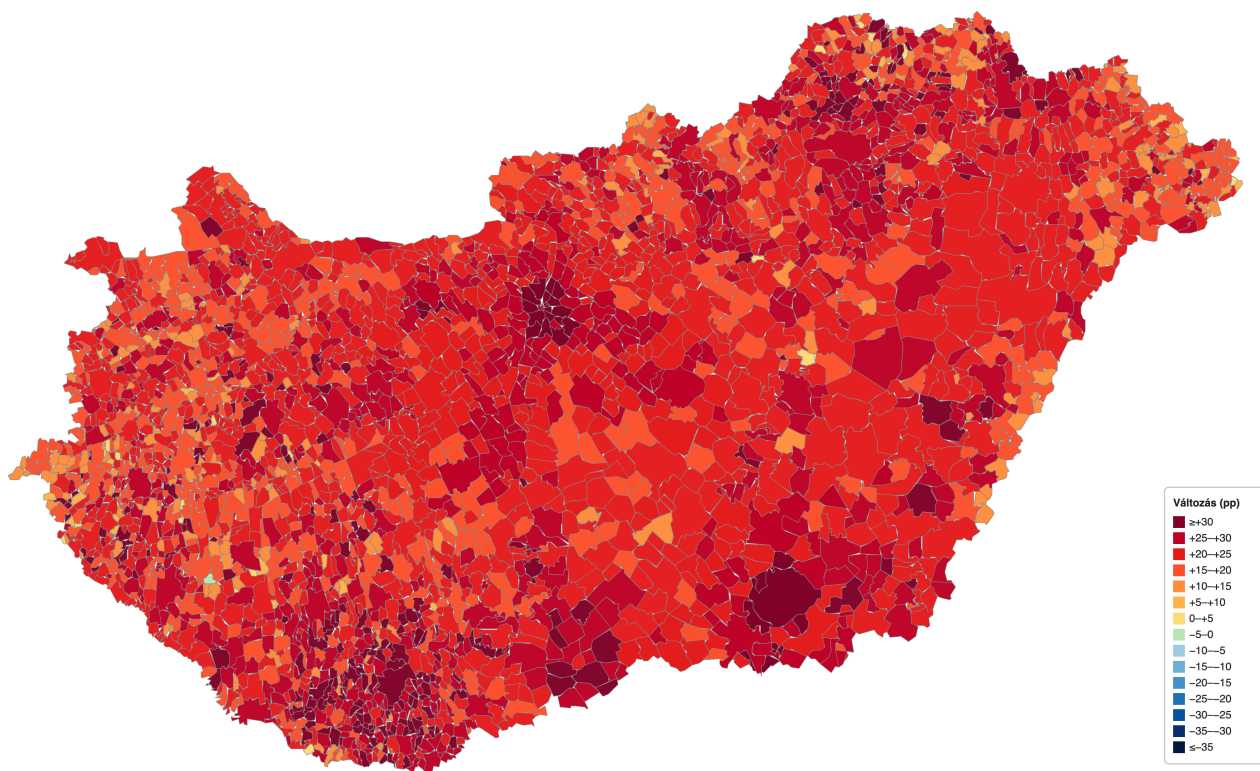
változtak az utolsó három választás során: az összes szavazata 3, 2, illetve 2.5 millió körül volt, miközben a részvételi arány durván elérte a 70, 60, illetve 80 százalékot (ami 5.7, 4.6, illetve 6.4 millió szavazót jelentett). A 2026-os magas részvételi arány csak arra volt elegendő a Fidesz számára, hogy 2024-hez képest visszaszerezzen félmillió szavazatot, de 2022-hoz képest hiányzó 5-600 ezer támogatót már elvesztette. Ezzel szemben a Tisza a 2024-es 1.4-ről 2026-ra 3.3 millióra növelte a szavazóbázisát. Ebben a kétféle növekményben vélhetőleg benne volt a Fidesztől 2022-ből 2026-ra elpártolt félmillió tömeg. Enélkül nem jönne ki a matek. A 2022-es választáson szerepelt "Balik" – durván 2 milliónyi – szavazójáról ugyanis azt feltételezhetjük, hogy beállt a Tisza mögé, és 2026-ban 700 ezer többszavazó jelent meg, így a Tisza 3.3 milliós tábora csak úgy jöhet ki, ha a Fideszt ott hagyó 5-600 ezres tábor a Tiszára szavazott.

Ha a Tisza szavazatarányait kitesszük a térképre (22. ábra), akkor elsőként azt állapíthatjuk meg, hogy a nagyobb agglomerációs körzetekben a Tisza magasabb értékekkel rendelkezik, és a városokban is jelentős előnyt szerzett az országos átlaghoz képest. Az is látszik, hogy azokon a területeken, amelyek a Fideszt támogatták (keleti határvidék, Dél-Baranya, Észak-Borsod, Észak-Nógrád), a Tisza gyengébben szerepelt.

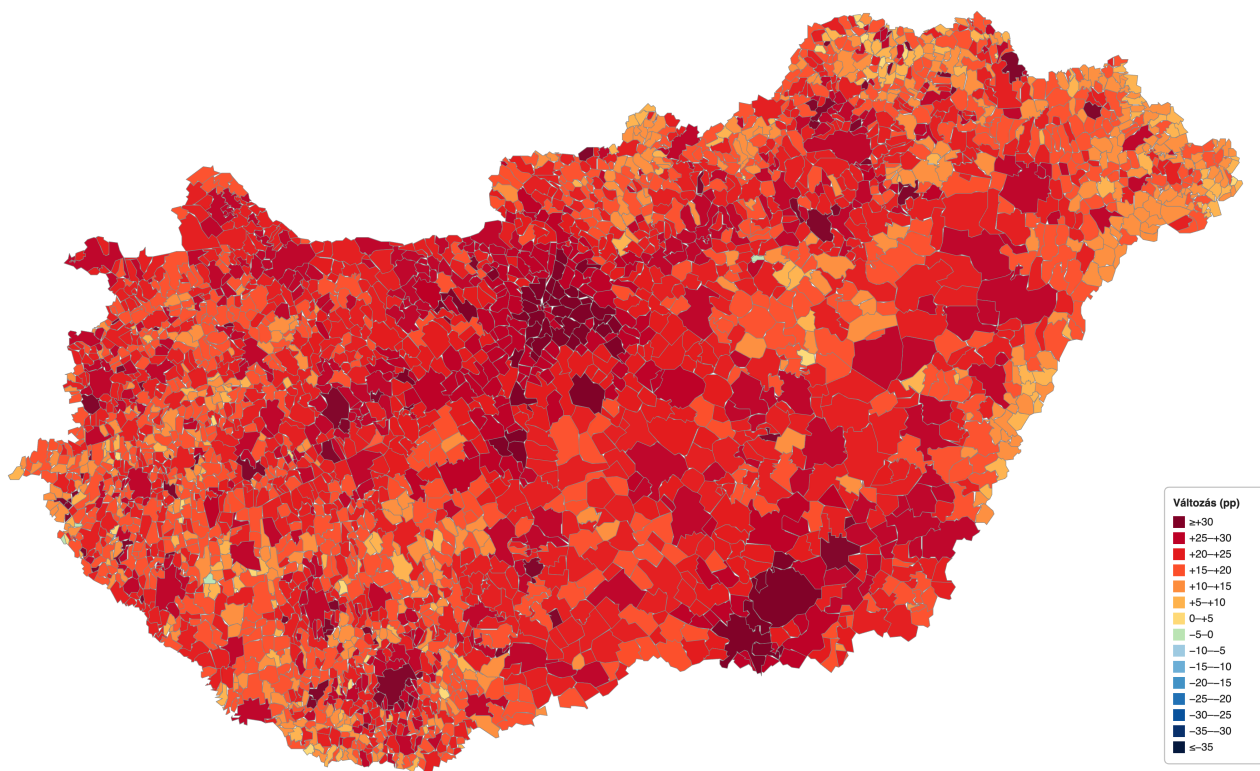

22. ábra. Tisza-szavazatarány, 2026

Ha megnézzük, hogy mi van azokon a térképeken, ahol a Tisza eredményeinek különbségét ábrázoljuk a szavazók (23. ábra), illetve a jogosultak számára vetítve (24. ábra), akkor jól látható ez az inverzitás.

23. ábra. Tisza-szavazatarány változása, szavazókra vetítve, 2026 OGY - 2024 EP

24. ábra. Tisza-szavazatarány változása, jogosultakra vetítve, 2026 OGY - 2024 EP

A Tisza ott szerepelt gyengébben, ahol a Fidesz relatíve jó eredményeket ért el (keleti határvidéken, Észak-Borsodban, Nógrád egy részén, Tiszabura térségében, Dél-Baranyában, a Balaton alatti vidéken

és – nem tömbösödve, inkább szétszórta – a zalai, vasi kistérségeken). A jogosultak számára vetített térkép itt kicsit informatívabb, mert jobban mutatja azt, hogy miként szerepelt önmagához képest a Tisza a két egymást követő választáson.

Sokkal többet nem tudhatunk a Tisza szavazóinak összetételéről, területi szegmentáltságáról, mert még kevés az adatunk. Értelmezésünk szerint azonban a 2026-os választás sokkal inkább arról szól, hogy hogyan és miért veszített a Fidesz, vagy másként, a szavazás tétje nem igazán az volt, hogy mit akarnak a választók, hanem inkább az, hogy mit nem akar a szavazók nagyobbik része.

Tanulmányunkban azt a folyamatot mutattuk be, ahogyan átalakult a magyar választók Fideszhez való viszonya a NER időszakában. Elemzésünk legfontosabb tanulsága az lett, hogy a 2026-os választásra a Fidesz és a Tisza szavazói megítélése inverz viszonyban állt egymással, és a legfontosabb társadalmi indikátorokban, a gazdasági fejlettség több dimenziójában, a települések képzettségi szintjében, valamint fontos urbanizációs mutatókban a Fidesz azokban a körzetekben vált elfogadottá, amelyek inkább a modernizációs kihívások vesztesei lettek, míg a Tisza ott szerepelt jól, ahol ezek a modernizációs mutatók magasabbak voltak.

Hivatkozások

- [1] Luc Anselin. Local indicators of spatial association—LISA. *Geographical Analysis*, 27(2):93–115, 1995.
- [2] Index. Orbán Viktor nemzeti katarzist akar, 2007.07.21. last visited: 2026.07.21.
- [3] Mészáros J., Pintér J., Ragács A., and Syi. Kilenc választás Magyarországon. A centrális erőter alakulása. In *Társadalmi Ríport 2022*, pages 389–414. TÁRKI, Budapest, 2023.
- [4] Mészáros J., Solymosi N., and Speiser F. Spatial distribution of political parties in Hungary 1990–2006. *Political Geography*, 26(7):804–823, 2007.
- [5] Koltai, M. A NER-váltó választói blokk kialakulása számokban. <https://mbkoltai.com/ner-erozio-mobilizacio/>, 2026. downloaded: 2026.06.29.
- [6] Martin Kulldorff. A spatial scan statistic. *Communications in Statistics - Theory and Methods*, 26(6):1481–1496, 1997.
- [7] Pippa Norris and Ronald Inglehart. *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*. Cambridge University Press, 2019.
- [8] Dani Rodrik. Populism and the economics of globalization. *Journal of International Business Policy*, 1(1):12–33, 2018.
- [9] Armin Schäfer. Cultural backlash? how (not) to explain the rise of authoritarian populism. *British Journal of Political Science*, 52(4):1–17, 2021.